

Folketingets Kulturudvalg
Folketinget
Christiansborg
1240 København K.

DEN JYSKE
OPERA

Musikhuset Aarhus
Skovgaardsgade 2C
DK-8000 Aarhus C

Administration
Tlf. +45 8940 9110
Fax +45 8613 3710
info@jyske-opera.dk
www.jyske-opera.dk

Teknisk afdeling
Tlf. +45 8615 5500
Fax +45 8615 5303

Skræddersal
Tlf. +45 8613 7233
Fax +45 8613 6887

CVR-nr 2262 4210

Århus C, den 14.2.2008/GB/tbm

Den Jyske Opera tilbyder forstærket indsats for og med børn og unge.

I foråret 2007 fremsendte vi en henvendelse omkring en forstærket indsats for børn og unge til Kulturudvalget. Vi havde i den forbindelse foretræde for det daværende udvalg med henblik på, at henvendelsen kunne indgå i drøftelserne omkring tipsaktstykkerne eller fremtidige finanslove. Vi erfarede, at henvendelsen ikke nød fremme.

Vi er på Den Jyske Opera stadig særdeles optaget af at udvide vores arbejde med og for børn og unge, hvilket tillige fremgår af vores udkast til en 4-årig resultataftale med Kulturministeriet, som pt. er under færdiggørelse og forhandling med Kunststyrelsen. Altså et indsatsområde, vi kulturpolitisk prioriterer særdeles højt, og som har en national kulturbærende dimension.

Med håbet om, at henvendelsen kan indgå i de afsluttende drøftelser og forhandlinger omkring Finansloven 2008 eller de kommende forhandlinger om tipsaktstykket, genfremsender vi herved vores henvendelse.

Fundamentet :

Den Jyske Opera har i en årrække produceret og turneret med *operaproduktioner* til børn og unge i hele landet. Det er således siden sæson 2000/01 og frem til i dag blevet til mere end 450 forestillinger.

I samme periode har vi endvidere arbejdet målrettet med at udvikle og opbygge stor kompetence med henblik på at løfte og udvide niveauet for *formidling* af opera som kunstart og bevidsthedsudvidende udtryksform til samme målgruppe. Et arbejde som vi er på national forkant med. Det kan i den forbindelse oplyses, at vi i indeværende sæson har haft ca. 650 børn, unge og lærere som deltagere i *kurser* og *workshops* primært i Århus og Fyns amter samt spillet mere end 60 *forestillinger*.

Visionen :

Vi ved, at arbejdet med klassisk musik og levende musikdramatik i skolen er et vigtigt element for at højne det generelle uddannelsesniveau hos danske børn, og mener at det er eksterne aktører som Den Jyske Opera, der har kompetencen og potentialet til at supplere folkeskolernes og musikskolernes indsats. Derudover er det et faktum, at fødekæden til de videregående musikuddannelser er i dyb krise, og vi er overbevist om, at det generelt skyldes for svag eksponering af den klassiske musik og for mangelfuld musikundervisning.

Det er vores erfaring, at behovet for en massiv indsats fra de store kulturinstitutioner som supplement til folkeskolens undervisning er enormt. Både lærere og elever efterspørger vore aktiviteter i langt højere grad, end vi med vore nuværende ressourcer kan efterkomme, og vi har gennem pilotprojekter skabt et væsentligt erfaringsgrundlag og netværk.

Vi mener derfor, er tiden nu er inde til at udvide aktiviteter og rækkevidde både indholdsmæssigt og geografisk.

Strategien :

Formidlingsstrategien er klar: Interaktivitet, kreativitet, kunstmøde, forankring, tværfaglighed og mangfoldighed er nøgleord, og i de kommende sæsoner planlægges både produktioner og workshops, hvor børn og unge fra alle miljøer tager aktiv del i kunsten.

Vi tilbyder :

Vi er på Den Jyske Opera parat til at varetage funktionen som hele landets opera, også for børn og unge.

Et moderne operakompagni er meget mere end et traditionelt teater, det er en ressource, der i samspil med aktører fra resten af samfundet spiller en aktiv kulturel dannelsesrolle.

Vi har både potentialet til, og ønsket om, at løfte denne opgave, vel at mærke i hele landet og med den stabilitet, der sikrer børn og unge fra alle samfundslag og etniske grupper et regelmæssigt møde med opera, klassisk musik og bevægelse / dans.

Vi er klar til at udbygge det tværestetiske samarbejde med den klassiske musik, dansen og den bildende kunst.

OperaLive (den levende kunst), **OperaLab** (interaktivitet) og **OperaLæring** (formidling), vil som det fremgår af vedlagte bilag 1, være områder, hvor vi ønsker at forstærke indsatsen markant mht. produktioner **med børn**.

Vi efterspørger :

Den Jyske Opera er nu klar til at udbrede disse tiltag og dette koncept til hele landet og i en markant større volumen, og vi håber derfor at få tilført ressourcer til denne udvidelse. Vi søger derfor hermed om en yderligere bevilling på kr. 2 mio. pr. år over en 4-årig periode til anvendelse på en øget, landsdækkende indsats rettet mod børn og unge. Denne afsluttes naturligvis med en evaluering og dokumentation af de opnåede resultater.

Med venlig hilsen

Giordano Bellincampi
Operachef

- Bilag 1**   **OperaLive – OperaLab – OperLæring**
(En formidlingsstrategi overfor børn og unge)
- Bilag 2**   **Budgetoverslag**
(Baseret på anslået 150 til 200 årlige aktiviteter for børn og unge)
- Bilag 3**   **Opera i Undervisningen**
(Rapport om samarbejde med folkeskoler i Århus Amt)

c.c. Kulturminister Brian Mikkelsen.

Bilag 1

OperaLive – OperaLab - OperaLæring

En formidlingsstrategi overfor børn og unge

Den Jyske Opera åbner døren til operaens verden for børn og unge ved en mangfoldighed af aktiviteter, som spænder fra operaforestillinger over eksperimenterende laboratorier af forskellig karakter til [efter]uddannelse og undervisning i interaktiv form :

OperaLive - er den levende kunst i øjeblikket og som aktivitet for børn og unge et rent kunstmøde:

- ❖ Forestillinger for børn og unge
- ❖ Forestillinger med børn og unge
- ❖ Forestillinger (for alle) med særlig ungdomsformidling – i kombination med OperaLæring
- ❖ Operakoncerter på skoler i samarbejde med Levende Musik i Skolen under projektet Musik i Tide

---

OperaLab - artikulerer operaformen og dens samspil med alle de øvrige performative kunstarter. OperaLab er interaktivitet, mangfoldighed, frodighed, kreativitet og en udfordring af operaens eget kunstneriske rum:

- ❖ OperaLaboratorier uden for institutionelle rammer, hvor arbejdet med opera er platform for mødet med de forskellige performative elementer sang, drama, dans, musik og sprog, med særlige lokaliteter eller med selve det konkrete kunstværk.
- ❖ OperaVærksteder på skoler eller på scenen med børn, unge og familier som medskabere af improviseret opera
- ❖ Opera i Undervisningen, tværfaglig efteruddannelse af lærere i folke-, efter- og gymnasieskolen samt seminarier og konservatorier. Fokus på forankring af netværk til skoler samt styrke fødekæden, hvor det har mest effekt.
- ❖ Tvææstetiske og tværinstitutionelle projekter: dans, musik, musikdramatik, bildende kunst og visuelle medier.

OperaLæring - er formidling af viden om operaens form, genre, historie, konkrete operaer, operafaget og operaproduktion. OperaLæring har fokus på læring og dannelse i en kreativ og interaktiv form:

- ❖ Interaktiv operalæring med generel viden om opera og gode oplevelser
- ❖ Kreative værkintrouktioner til konkrete forestillinger
- ❖ Introduktioner til operaverdenens fagområder
- ❖ Fordybelsesmateriale i skriftlig form

Aktiviteter og geografi

De fleste af disse aktiviteter gennemføres allerede – men for de flestes vedkommende kun i Århus og for få aktiviteter vedkommende i enkelte fokusområder (Sønderjylland og Fyn).

Alle aktiviteterne er imidlertid enkle at flytte ud til alle egne af landet og vores ønske er at omfatte **hele** Danmark med vores tilbud.

Aktiviteter og demografi

Vores ønske er derudover at kunne udvide vores tilbud til alle aldre og alle publikumsgrupper samt til en bredere mangfoldighed af etniske grupper, end tilfældet er i dag.

Netværk

Vi har et godt internationalt netværk både i nordisk og europæisk regi, bl.a. organiseret i RESEO, det europæiske netværk for operaformidling, og er i gensidig inspirerende dialog og samarbejde med operahuse- og kompagnier i hele Europa.

Med udgangspunkt i vores nuværende nationale netværk, som omfatter Danmarks Teaterforeninger, Dansekonsulenterne, Levende Musik i Skolen, Landsdelsorkestre og Basisensembler samt gymnasieskolen, ser vi gode muligheder for at udbygge netværket yderligere for at *kunne* omfatte hele landet med vores aktiviteter.

OperaLive - OperaLab - OperaLæring

Budgetoverslag

År 1	År 2	År 3	År 4	Total	Bemærkning
Kr. 1.000					

OMKOSTNINGER

Basisbemanning	1.000	1.000	1.000	1.000	4.000	3 årsværk incl. fp. pension
Konsulent	150	0	0	0	150	Konceptudvikling
Studieophold	35	35	35	35	140	
Diæter, rejser og ophold	400	600	600	600	2.200	Gns. 150 udedage gns. 4 pers.
Infomateriale	150	100	100	100	450	Trykt, elektronisk, dokumentation
Netværks-medlemskaber	15	15	15	15	60	Reseo (Europa) m.fl.
Autodrift	100	100	100	100	400	VW Bus Leasing og drift
Budgetreserve	150	150	150	150	600	
Omk. ialt	2.000	2.000	2.000	2.000	8.000	

FINANSIERING :

Stat	2.000	2.000	2.000	2.000	8.000
Tilskud ialt	2.000	2.000	2.000	2.000	8.000

PILOTPROJEKTET

OPERA I UNDERVISNINGEN

*En rapport om Den Jyske Operas
samarbejde med folkeskoler
i Århus Amt*

*Af Lene Juul Langballe
& Birgitte Holt Nielsen*

DEN JYSKE
OPERA

PILOTPROJEKTET OPERA I UNDERVISNINGEN

*En rapport om Den Jyske Operas samarbejde
med folkeskoler i Århus Amt*

© Den jyske opera 2006
www.jyske-opera.dk

1. udgave, 1. oplag

Forfattere:
Birgitte Holt Nielsen
og Lene Juul Langballe

Mette Vedstesen har bidraget til afsnittene:
Pilotprojektets opbygning og Evaluering af pilotprojektet

Fotos fra forestillingen *Bajadser*: Anders Bach

Forsidefoto:
Silvio og Canio (Sam McElroy og
Jens Krogsgaard), Bagest Beppo (Jakob Næslund
Madsen), Den Jyske Opera sæson 05/06

Grafisk tilrettelægning:
Magnus Gaarde, Skriftklog grafisk design
www.skriftklog.dk

Brødskriften er 10,5/13,5pkt. Itc Officina Serif
Rubrikkerne er sat med Itc Officina Sans

Printet i Århus 2006

Indholdsfortegnelse

Indledning	4
Resumé	5
Rapport	7
<i>Tese</i>	8
<i>Baggrund</i>	9
<i>Pilotprojektetsopbygning</i>	10
Metodebeskrivelse	15
De medvirkende institutioner	16
Evaluering af pilotprojektet og konklusion herpå	19
<i>Indledning</i>	20
<i>Elevevaluering</i>	21
<i>Lærerevaluering</i>	25
<i>DJOs evaluering</i>	29
Bilag	31

Indledning

Pilotprojektet "*Opera i Undervisningen*" er foranlediget af ønsket om at kunne åbne døren til operaens verden for helt almindelige børn af i dag.

Folkeskolens slutmål for faget musik efter 6. klassetrin angiver under punktet musikalsk musikforståelse en lang række punkter, bl.a. at eleverne skal have erhvervet sig evnen til at "lytte åbent og opmærksomt til indspillet og levende fremført musik", til at "udtrykke deres oplevelse af musik i ord, billeder og bevægelse" og til lige til at "identificere vigtige kendetegn ved musik fra udvalgte musikhistoriske perioder og forskellige kulturkredse, først og fremmest den vesterlandske."

Opera som genre er ikke nævnt som et særligt område, som det f.eks. er tilfældet i Tyskland, hvor opera er en fast del af curriculum, men ikke desto mindre er det så stor en del af den vestlige kulturkreds' musik igennem de sidste 400 år, at den nødvendigvis må indgå som en af de genrer, som der undervises i. Operaens særlige form tilbyder gennem sin samstilling af flere kunstarter (musik, teater, visuel kunst, dans) en forståelsestilgang, som kan anvendes i forståelsen af al musik.

Desuden opfylder arbejde efter metoden Musikdramatisk Fortolkning i kraft af sit musikdramatiske og improvisatoriske indhold også flere af de krav, som skal indfries under punktet musikalsk skaben.

Hensigten med projektets udformning har været at undersøge, hvordan en kunstinstitution som Den Jyske Opera bedst kunne samarbejde med Folkeskolen om denne opgave.

Denne rapport beskriver pilotprojektet, præsenterer undervisningsmaterialet og

evaluerer projektets virkning for de involverede parter.

Rapporten er henvendt til lærere, (musik)pædagoger, skoleledere, kulturformidlere, kunstinstitutioner, politikere og andre med interesse i børnekultur og kulturformidling til børn.

Pilotprojektet har modtaget økonomisk støtte fra Undervisningsministeriets Tipsmidler samt fra Levende Musik i Skolen.

En stor tak skal lyde til disse to instanser samt til alle deltagere i pilotprojektet, ikke mindst de ca. 100 børn, som har lagt krop og sjæl til projektet. Desuden tak til specialestuderende Mette Vedstesen for stor hjælp med rapportskrivningen

---

Resumé

Denne rapport beskriver og evaluerer pilotprojektet *Opera i Undervisningen*, som i skoleåret 05/06 blev gennemført i et samarbejde mellem Den Jyske Opera, Levende Musik i Skolen, N.Zahles Seminarium, Institut für Szenisches Interpretation, Staatsoper Stuttgart samt 4 folkeskoler i Århus Amt.

Pilotprojektet bestod af et kursusforløb for folkeskolelærere, et 5-6 ugers undervisningsforløb for 4-6.klasstrin på de respektive skoler, et forestillingsbesøg samt et evalueringsforløb.

For Den Jyske Opera har målet med pilotprojektet været at gøre opera levende og vedkommende for lærere som formidlere og for elever som målgruppe, at styrke formidlingen af operagenren på det sted i fødekæden, hvor det har allermost effekt og at opbygge og forankre et netværk mellem skoler og Den Jyske Opera.

Musikdramatisk Fortolkning er blevet anvendt som metode, og en del af projektet har været at undersøge, om denne metode kunne benyttes til at kvalificere børns møde med opera, eksemplificeret i værket *Bajadser* af Leoncavallo.

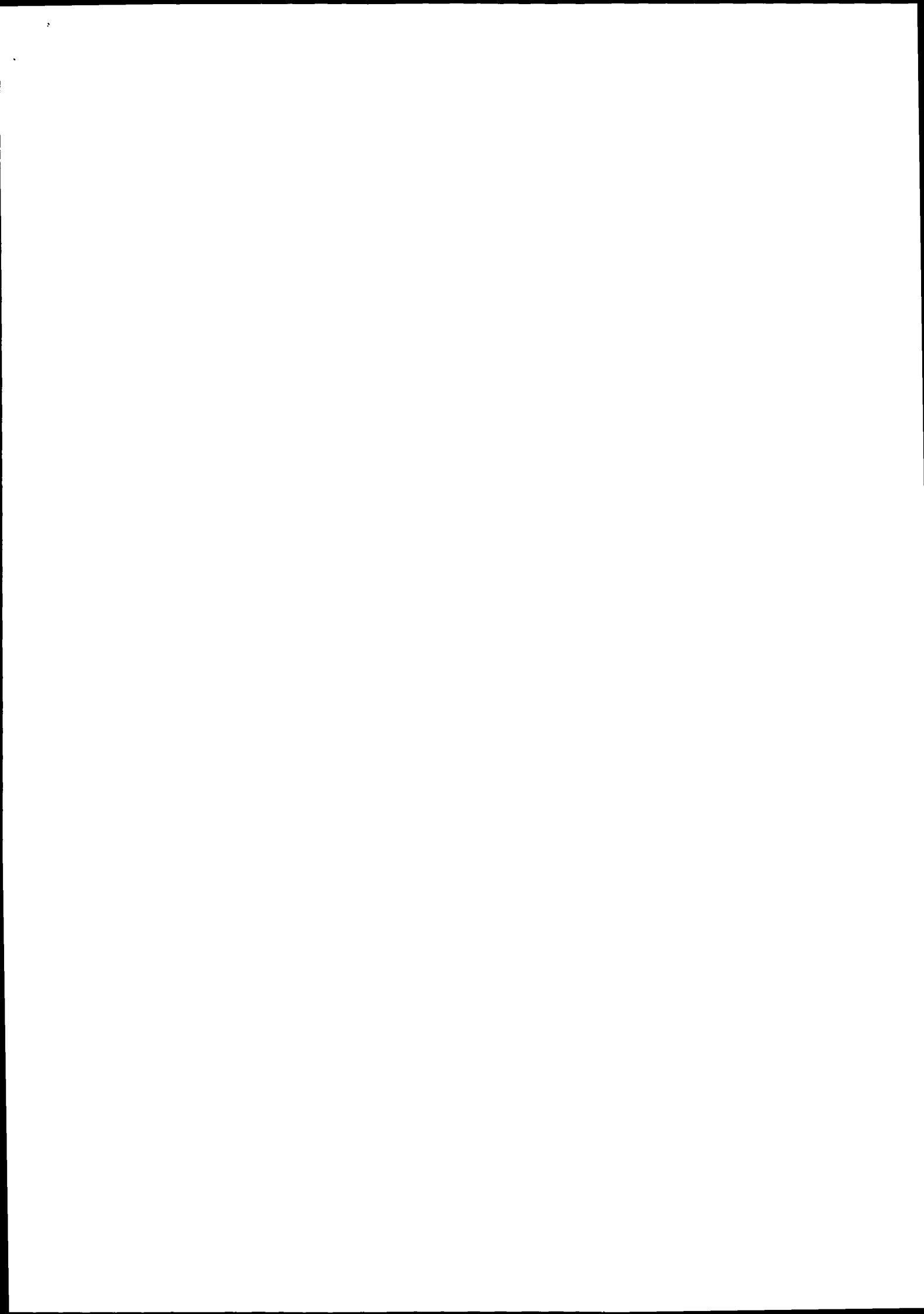
Metoden Musikdramatisk Fortolkning er udviklet på operaen i Stuttgart, Staatsoper Stuttgart, og er en undervisnings/formidlingsmetode, som tager udgangspunkt i den enkeltes personlige erfaringsgrundlag med udgangspunkt i et konkret kunstværk. Metodens styrke er, at den via arbejde med drama- og musikpædagogiske øvelser skaber nysgerrighed og åbenhed overfor både det enkelte værk og operagenren generelt, frem for at komme med musikhistoriske data og fakta.

Den enkelte musikhærer behøver ikke at have specielle operafaglige kompetencer

for at kunne fungere som formidler af metoden, men kan efter at have gennemgået et grundkursus umiddelbart implementere den i sin undervisning.

I evalueringen af projektet er der fokuseret på elevernes og lærernes deltagelse med henblik på at evaluere deres udbytte af pilotprojektet.

Konklusionen på projektet er, at målene formuleret af både Den Jyske Opera og de involverede lærere er nået, endog med uventede sidegevinster. Konsekvensen er, at projektet fortsættes i næste sæson og søges etableret som et permanent tilbud fra Den Jyske Opera til skoler og lærere fremover.

Rapport

Tese

Baggrund

Pilotprojektets opbygning
og afvikling

Tese

DJOs tese i arbejdet har været, at:

- Metoden Musikdramatisk Fortolkning tilbyder en identifikations- og arbejdsform, som gør opera levende og vedkommende for lærere som formidlere og for elever som målgruppe.
- Ved hjælp af denne metode kan vi som professionel institution invitere til en udvikling på det sted i fødekæden, hvor det har allermest effekt.
- Vi på denne måde desuden kan opbygge et netværk og understøtte forankringen mellem skoler, lærere, elever og Den Jyske Opera.

Baggrund

DJOs baggrund for arbejdet har været:

- Mødet med en høj frekvens af succesoplevelser i flere års udviklingsarbejde omkring metoden – erfaringen med at metoden er enkel at gå til, sjov og meget virkningsfuld.
- Erfaring med at lærere står søgende overfor opgaven at formidle opera, har brug for hjælp og er motiverede for at modtage den.
- Vision om at udbrede og udfolde opera til og for så mange børn og unge som muligt med så stor grad af interaktivitet som muligt og på målgruppens præmisser (kontekstuel reflektiv formidling).
- Vision om at forankre samarbejdet mellem Den Jyske Opera og institutionerne.
- Vision om at integrere formidlingsarbejdet i det øvrige kunstneriske arbejdes indhold og processer (organisatorisk integreret formidling).
- Vision om at udvikle og professionalisere metoder til formidling (kommunikativ differentiering og professionalisering).
- Vision om at indgå som dialektisk (lyttende og reflekterende) aktør i børnekulturlivet (kulturpolitisk holistisk formidling)

Pilotprojektets opbygning og afvikling

Pilotprojektet var opbygget i 7 faser:

- Udvælgelse af deltagere
- Introduktion og forberedelse
- Kursus
- Materialeudvikling
- Undervisningsforløb
- Forestillingen *Bajadser*
- Evalueringsfase

Udvælgelse af deltagere

Pilotprojektet havde til formål at præsentere og udvikle Musikdramatisk Fortolkning, som en operaformidlingsmetode med børn og unge som målgruppe. Derfor faldt det naturligt primært at koncentrere sig om det sted, hvor alle børn i Danmark møder musikformidling i en pædagogisk form, nemlig i folkeskolens musikundervisning.

Hovedaktør i denne formidling er den enkelte musikhæder, som desuden også har mulighed for at arbejde tværfagligt i teams eller, som det ofte er tilfældet, ved at undervise samme klasse i flere fag.

Derfor blev der i første omgang sendt et brev ud til alle skoler i Århus Amt med en invitation til at deltage i pilotprojektet. Der blev lagt vægt på, at det var en god idé at deltage som et team af 2-3 lærere, bl.a. ved at der var rabat på deltagerprisen ved flere lærere fra samme skole. Dette ud fra en forventning om, at den enkelte lærer kunne have glæde af at kunne sparre med en kollega omkring undervisningen.

Elevmålgruppen blev angivet til at være 5. klasse ud fra den betragtning, at børn på dette klassetrin er i stand til at lege og lære på samme tid, hvilket er et godt udgangspunkt for at anvende Musikdramatisk Fortolkning. For yderligere at opbygge netværk og skabe sparring og dynamik blev der inviteret et antal udvalgte seminarie-

musikhædere (bl.a. ud fra anbefalinger fra LMS), et mindre antal sangstuderende fra Det Jyske Musikkonservatorium med musikformidling som valgfag samt en enkelt musikstuderende fra Afdeling for Musikvidenskab ved Århus Universitet. Desuden deltog en praktikant fra Universitetet i Hildesheim, som var tilknyttet Den Jyske Operas B&U og Formidlingsafdeling i perioden.

Fra folkeskolen blev der i første omgang tilmeldt lærere fra fem skoler til pilotprojektet. Denne gruppe omfattede to teams med hhv. tre og to lærere samt tre enkelte lærere. Desværre blev en af skolerne – den som havde tilmeldt tre lærere til kurset – nødt til at melde fra pga. usikkerhed omkring timetal og mulighed for kursets gennemførelse.

Tilbage var således fire skoler og fem lærere i alt. Skolerne, der deltog var Hald-Kærby Skole (en lille skole i Nørrehold Kommune nord for Randers), Korsholm Skole og Præstemarkskolen, begge fra Hinnerup Kommune, samt Mørke Skole i Rosenholm Kommune. Alle skoler er forholdsvis små skoler ude i Amtet, hvor kulturtilbudene ikke er mangfoldige.

Seminarieområdet var repræsenteret af adjunkt Susanne Skov fra N. Zahles Seminarium, København.

Introduktion og forberedelse

For at forberede de deltagende lærere på pilotprojektets indhold blev der afholdt et introduktionsmøde to uger før kurset i november. Her blev projektet præsenteret af formidlingsmedarbejderne ved Den Jyske Opera, og deltagerne fik mulighed for at præsentere sig selv og fortælle lidt om deres klasser og deres undervisningsmetoder i musikundervisningen. Desuden

blev der vist mindre klip af en filmatiseret udgave af *Bajadser*. Vi ønskede bl.a. at diskutere operaens slutning med lærerne, da denne er temmelig dramatisk og voldsom, og vi derfor gerne ville have en pædagogisk vurdering af, om det kunne gå an for børn i den udvalgte aldersgruppe.

Interessant var det her at opleve, at lærerne slet ikke så det som noget problem, at operaen sluttede med et dobbelt knivdrab, men derimod mente, at det kunne være svært for børnene at acceptere, at de involverede sang imens!

Formidlingsafdelingen ved DJO forberedte kurset bl.a. ved at oversætte kursusmateriale fra tysk samt i samarbejde med Markus Kosuch at udvælge hvilke øvelser, der skulle bruges på kurset for at formidle metoden bedst til de konkrete deltagerne.

Kursus

Kurset blev afholdt den 9., 10. og 11. november 2005 på Den Jyske Opera med Markus Kosuch, instruktør og dramapædagog fra Institut für Szenisches Interpretation der Musik i Stuttgart, som kursusleder.

Kurset tog i første omgang udgangspunkt i operaen *La Bohème*, og der blev

i praksis arbejdet med et musikdramatisk forløb, der bestod af dramapædagogiske øvelser omkring rolleindlevelse, rollebiografi og musikudtryk i *La Bohème*. Til denne opera forelå der allerede et formidlingsmateriale, et „Spiel Konzept“, udarbejdet af Rainer O. Brinkmann. På kurset var det Markus Kosuch, der var musikdramatisk fortolkningsvejleder, mens lærerne, medarbejderne fra DJO samt resten af kursusdeltagerne deltog som „spil-deltagere“. Kursusdeltagerne blev på den måde introduceret til de forskellige arbejdsmetoder og den fremgangsmåde, som anvendes inden for Musikdramatisk Fortolkning. Herved fik lærerne mulighed for at prøve arbejdsmetoden på egen krop og sind, inden de skulle ud og bruge samme fremgangsmåde i forhold til skoleeleverne. To uger efter kurset fik deltagerne som afslutning mulighed for at se DJO's opførelse af *La Bohème* på samme måde, som deres elever ville afslutte deres undervisningsforløb med at se DJO's opførelse af operaen *Bajadser*.

Materialeudvikling

De praktiske øvelser foregik om eftermiddagen, og om formiddagen arbejdede DJO's formidlingsmedarbejdere, adjunkt Susanne Skov, praktikanten Elisabeth

Kursusforløb på Den Jyske Opera. Præsentation af roller.

Kirschner fra Hildesheim, LMS medarbejder Kirsten Andkær Pedersen samt Markus Kosuch på at udvikle undervisningsmateriale til *Bajadser* – på dansk. Undervisningsmaterialet blev i høj grad tilrettelagt således, at kurssets deltagere ville kunne overføre så meget som muligt fra det arbejde, som de selv havde deltaget i ud fra *La Bohème*. Samtidig blev der arbejdet meget på at inddrage de informationer, som lærerne havde givet om deres konkrete klasser i målretningen af materialet.

Det blev besluttet at udforme fem undervisningsmoduler, hvor børnene ville blive præsenteret for de centrale karakterer i operaen, samt det centrale aspekt af „teater-i-teatret“, som er et karakteristisk tema i operaen *Bajadser*. Modulerne blev udformet progressivt, således at alle fem moduler skulle gennemgås for at nå hele den værkintroduktion, som skulle afsluttes med at overvære forestillingen på scenen i Musikhuset i Århus.

Efter de tre kursusdage arbejdede DJO's formidlingsmedarbejdere videre i perioden frem til 1. december med udformning af materialet i undervisningsmoduler samt den hertil knyttede materialesamling, som bestod af musikklip på CD, billeder af Commedia dell'arte figurer, øvelsesmaterialer m.m. (se bilag 1).

I dette arbejde deltog desuden adjunkt Susanne Skov, som bl.a. afprøvede udvalgte dele af undervisningsmodulerne på sine studerende. Der var dog ikke tid nok til at få gennemprøvet alle undervisningsmodulerne før materialet blev sendt ud til lærerne i starten af december måned.

Ved udleveringen af undervisningsmaterialet blev der afholdt et møde med lærerne, så der var mulighed for at stille spørgsmål vedrørende eventuelle uklarheder i materialet.

Undervisningsforløb på skolerne

Skoleprojekt delen blev afviklet på de fire folkeskoler i løbet af december 2005 og januar 2006. Fra Præstemarkskolen var der som sagt to musikhædere, der deltog i pilotprojektet. Disse to lærere havde valgt

at kønsopdele de to 5. klasser således, at der blev en pige gruppe og drengegruppe med elever på tværs af de to klasser. På de andre skoler blev klasserne undervist på almindelig vis, her var det heller ikke muligt at opdele i drenge og piger, eftersom der kun var én lærer til rådighed, mens man på Præstemarkskolen havde to lærere til at varetage musikundervisningen i de to klasser.

Skoleprojektet med *Bajadser* foregik i elevernes musiktimer, men timerne foregik uden for det „almindelige“ klasseværelse med borde, stole og tavle i rum, hvor der var fri gulvplads til at bevæge sig på.

På Præstemarkskolen foregik undervisningen i skolens kantine, et relativt stort rum med lavt til loftet, og med lavtsiddende vinduer til den ene side og lukket til de andre tre. I den ene ende af lokalet var der en lille scene eller forhøjning, hvor loftet lukkede op til spærrene, desuden var der et antal søjler spredt i rummet, som i en vis forstand inddelte rummet i mindre sektioner. På Præstemarkskolen foregik mange af de musikdramatiske aktiviteter, som var direkte knyttet til værket, på og omkring den lille scene i kantine.

På Korsholm Skole blev der undervist i en lille gymnastiksal til at starte med, i midten af tredje modul måtte klassen af hensyn til andre brugere af gymnastiksalen flytte over i skolens musiklokale, hvor de resterende moduler blev gennemført. Musiklokalet var et relativt stort lokale, hvoraf den ene halvdel af lokalet var optaget af musikinstrumenter mens resten af lokalet var frit. I dette frie område var der en stor mørk cirkel på ca. 3 meter i diameter indlagt i gulvbelægningen, denne cirkel virkede som et naturligt omdrejningspunkt for de musikdramatiske aktiviteter.

På Mørke Skole foregik undervisningen i en stor åben gymnastiksal på størrelse med en håndboldbane, med højt til loftet og med højtsiddende vinduer. Det relativt store rum var ikke afgrænset på nogen måde.

Modulerne i spillematerialet blev gennemført i overensstemmelse med det udfærdigede formidlingsmateriale, dog med enkelte afvigelser, f.eks. på Præstemarkskolen hvor

Eleverne i 4. klasse på Korsholm skole lever sig godt ind i øvelserne.

lærerne havde valgt at justere nogle af øvelserne for at tilpasse dem til drengegruppen. På Mørke Skole havde de første fire moduler taget mere tid end planlagt, disse blev gennemført i nogenlunde overensstemmelse med spillevejledningens progression, men med opsplitning over flere timer af nogle af modulerne. Det femte modul blev ikke gennemført, men slutningen blev snakket igennem på klassen.

På Korsholm Skole forløb undervisningsforløbet planmæssigt, dog med det forbehold at femte modul blev fordelt over to undervisningstimer af hver halvanden time for at give plads til en mere dybtgående refleksion og evaluering eleverne og læreren imellem.

På Hald-Kærby Skole foregik undervisningen i et koncentreret forløb op til forestillingsbesøget i januar. Fire moduler blev afviklet på lidt over en uge og det femte blev erstattet af en gennemgang af slutningsmuligheder med klassen.

Forestillingen *Bajadser*

Den 24. januar blev undervisningsforløbet på skolerne afsluttet med, at alle klasser og lærere kom ind i Musikhuset og overværede generalprøven på *Bajadser* i DJO's opsætning.

Bajadser, som er en opera i én akt, blev her, som det oftest er tilfældet, opført efter en-akts-operaen *Cavalleria Rusticana*, som udgjorde første del af opførelsen. De 90 elever og deres lærere overværede kun *Bajadser*, og DJO's medarbejdere samt de øvrige deltagere i pilotprojektet sad på publikumspladserne sammen med børnene og fik derved et ret konkret indtryk af, hvordan oplevelsen virkede på børnene. Det var på forhånd arrangeret sådan, at børnene blev placeret i grupper på sidebalkonerne, over resten af publikum, så de kunne opleve forestillingen sammen, og uden at det virkede forstyrrende på det øvrige publikum, som havde været i salen fra generalprøvens start. De medvirkende i forestillingen var blevet informeret om, at der ville være ca. 100 børn i alderen 10-13 år i salen, så de kunne være forberedt på, at der muligvis ville blive lidt mere uro end normalt. Dette var dog slet ikke tilfældet, tværtimod var det et yderst opmærksomt publikum, hvoraf en del tydeligvis følte ejerskab til de enkelte figurer i operaen.

Slutningen var en overraskelse for samtlige børn, idet metoden meget klart pointerer, at børnene ikke på forhånd skal sættes ind i hele handlingen, men skal møde operaopførelsen med skærpet nysgerrighed og åbne sanser. En del af

---

børnene havde arbejdet med at udvikle forskellige mulige slutninger til musikken i sluts scenen, men ingen havde valgt den slutning, som de oplevede ved mødet med originalværkets sceniske udformning. Det var – forventeligt nok – ikke alle, der var lige optagede af forestillingen, men der var en livlig debat på vejen ud af salen.

Evalueringsfase

I de første musiktimer efter forestillingen blev eleverne bedt om at udfylde et evalueringsskema, udarbejdet af LMS, hvori de skulle forholde sig til, hvad de havde oplevet, og hvilke erfaringer de havde gjort sig i forbindelse med *Bajadser*-forløbet. Lærerne blev også opfordret til at give tilbagemeldinger via evalueringsskemaer, som de havde fået tilsendt, og der blev holdt et opsamlende erfaringsudvekslingsmøde i marts på DJO, hvor lærere, DJO-medarbejdere, Kirsten Andkjær Pedersen fra LMS og specialestuderende Mette Vedstesen deltog. Desuden foregik der en evaluering i formidlingsafdelingen på DJO samt mellem denne afdeling og LMS af både de interne og de eksterne samarbejdsprocesser.

Hensigten med evalueringerne og erfaringsudvekslingsmødet var at samle trådene i pilotprojektet med henblik på at danne et kvalificeret grundlag for beslutningen om, hvorvidt metoden Musikdramatisk Fortolkning fremover skulle implementeres som grundstenen i de formidlingsaktiviteter som Den Jyske Opera foretager samt at udfærdige status- og evalueringsrapporten om pilotprojektet.

Metodebeskrivelse

Metoden *Musikdramatisk Fortolkning* er hentet fra det tyske Institut für Szenische Interpretation von Musiktheater (ISIM).

Musikdramatisk Fortolkning foregår som workshoparbejde med en specifik opera eller med generelle musikdramatiske elementer. En grundig analyse af værkets genuine dramatiske og musikalske temaer danner baggrund for udvælgelsen af de musikdramatiske 'byggsten', som workshop-arbejdet bygges op over. Disse temaer bliver præsenteret via dramapædagogiske øvelser og bringes undervejs i samspil med musikpædagogiske øvelser.

Tilsammen etablerer de to pædagogiske tilgange en oplevelse af mødet mellem musik og drama, som i sit væsen ligner den oplevelse, man kan få i mødet med operafremførelsen.

De pædagogiske øvelser tager udgangspunkt i den enkeltes personlige erfaringsgrundlag, og metoden er således anvendelig på alle taksonomiske niveauer.

Metodens styrke er, at den skaber nysgerrighed og åbenhed overfor operagenren frem for at komme med musikhistoriske data og fakta.

Udgangspunktet er altid det konkrete (kunst)værk. Det er således værkets autonome kunstneriske indhold, der definerer projektets udformning og ikke, som det ellers oftest er tilfældet i undervisning, den enkelte lærers pædagogiske valg. Metoden er således dybt læjret i kunsten og ikke blot i pædagogikken. I Tyskland benyttes denne fortolkningsmetode også i forbindelse med formidling af billedkunst, arkitektur og andre kunstarter.

Erfaringerne fra operaen i Stuttgart, hvor metoden er udviklet, viser, at efter et forløb over ca. 5 år, er man nu i den

situation, at børnene tager forældrene med i operaen og ikke omvendt. En sådan udvikling vil vi gerne være med til at sætte i gang i Danmark. Vi er dybt bekymrede over, at kendskabet til og interessen for operagenren bliver mindre og mindre, som årene går, på trods af megen tale og politiske hensigtserklæringer om det modsatte. Vi mener, at dette er en udvikling som i høj grad skyldes manglen på kvalificerede formidlingsmetoder, og her er det bl.a. de professionelle opera-institutioner, som bør træde til.

De medvirkende institutioner

For at beskrive de medvirkende institutioner og ikke mindst bevæggrundene for at deltage i projektet, har vi valgt at stille spørgsmål til hinanden, for dermed at få en mere dynamisk beskrivelse.

Begrundelsen for at vælge netop disse institutioner er taget ud fra objektive kriterier – f.eks. vort forudgående kendskab til LMS som deltager i udviklingen af Kreative Musikalske Processer i undervisningen (KMP), bl.a. i form af „Byggestensprojekter“ i samarbejde med Århus Symfoniorkester. Denne type KMP-projekter er beslægtet med metoden Musikdramatisk Fortolkning, selvom den primært omhandler instrumentalmusik og ikke er rettet mod musikdramatik. Men også mere subjektive kriterier har spillet ind – kontakten til seminarieverdenen kom i første omgang i stand pga. et personligt bekendtskab med adjunkt Susanne Skov, som er uddannet sanger fra Det Kgl. Teaters Operaakademi og dermed også er en kollega. Udover at tage kontakten til Susanne Skov forsøgte vi også at rekruttere musiklærere fra andre seminarier, men uden held. Der var flere interesserede, men det kunne ikke lade sig gøre af tidsmæssige årsager.

DJOs netværk har altså haft stor betydning for udvælgelsen af samarbejdspartnere i pilotprojektet.

En kort sammenskrivning af svarene fra de to institutioner, Den Jyske Opera og Levende Musik i Skolen indeholder følgende informationer (se i øvrigt bilag 6).

Levende Musik i Skolen (LMS)

LMS er en selvejende institution, der i 1992 blev oprettet som et landsdækkende center for skolekoncerter. Kontoret har i dag det primære formål at producere, udvikle og formidle koncerttilbud med

professionel musik for børn og unge til amter, kommuner, skoler og spillesteder. Herudover deltager LMS i projekter, der omhandler udvikling og innovation i musikundervisningen.

LMS besluttede sig til at støtte og deltage i pilotprojektet, fordi de beskæftiger sig med vidensformidling, erfaringsopsamling og netværksdannelse ud fra et generelt ønske om at kunne fremme kvalificerede tiltag i musikformidlingen.

LMS har især bidraget ved at arbejde med dokumentation i form af film og fotos, evaluering, sparring af lærere, erfaringsopsamling og artikelskrivning. Og institutionens erfaring med mange KMP-projekter har tilført pilotprojektet baggrundsviden og pædagogisk/didaktisk bredde.

Den Jyske Opera (DJO)

DJO er en kunstnerisk institution under Kulturministeriet og Amtsrådsforeningen (pr. 1/1 2007 udelukkende under Kulturministeriet), hvis opgave er at spille professionelle operaforestillinger på et højt kunstnerisk niveau i hele Danmark for børn, unge og voksne. Kerneydelsen er således operaproduktionerne, men for at disse kan nå ud til så stor en del af befolkningen som overhovedet muligt, er der knyttet en lang række formidlingsopgaver til denne kerneydelse. Disse varetages af B&U/Formidlingsafdelingen, og omfatter forestillingsintroduktioner, workshops, interaktive tiltag, skolekoncerter, undervisningsmaterialer m.m. Formidlingen foregår med direkte tilknytning til konkrete DJO-produktioner og desuden med det mere overordnede formål at give adgang til operagenren generelt.

Når operaformidling for børn har et særligt fokus på DJO beror det på en opfattelse

af, at det er nødvendigt af følgende årsåger:

- Fordi børn ikke umiddelbart kommer i kontakt med opera i den ægte form (levende teater).
- Fordi operaen i sit udtryk kan forløse følelser, som kan udvikle menneskers oplevelsessevne.
- Fordi opera tilbyder børn, unge, (og voksne) en kunstnerisk formuleret version af en virkelighedsopfattelse.

Et af Formidlingsafdelingens motiver for pilotprojektet var ønsket om at forbinde den formidlingsvinkel, der er forestillingsrelateret med den mere generelle dansesmæssige vinkel. Ved at lægge en del af formidlingsopgaven ud til den enkelte lærer med udgangspunkt i det konkrete værk forventes det, at der samtidig med at værket introduceres, også kan opnås en større forankring i forhold til operagenren generelt. Eksempelvis muliggør undervisningsforløbets længde i sig selv en større forankring end en enkelt gæsteintroduktion ville kunne give, ligesom kurset for lærerne indeholder både konkrete og generelle temaer om opera.

Interaktivitet er et nøgleord i DJO's formidlingsarbejde ud fra den opfattelse, at interaktivitet kalder på den indre motivation, som er nødvendig for sand erkendelse. Interaktiviteten medfører at personen der agerer bliver nyskabende og kreativ i sin oplevelse og hermed flytter både sine egne og de andres grænser. Den interaktive deltager går ind i værket - oplevelsen - og kommer forandret ud.

B&U/Formidlingsafdelingen består p.t. af 2 medarbejdere, hvis baggrund er dels akademisk og dels konservatorieuddannelse og begge har pædagogiske uddannelser. Således er både kunstneriske, pædagogiske og akademiske ressourcer til stede, men da den ene medarbejder samtidig har ansvaret for et andet stort område på DJO, er de tidsmæssige ressourcer knappe.

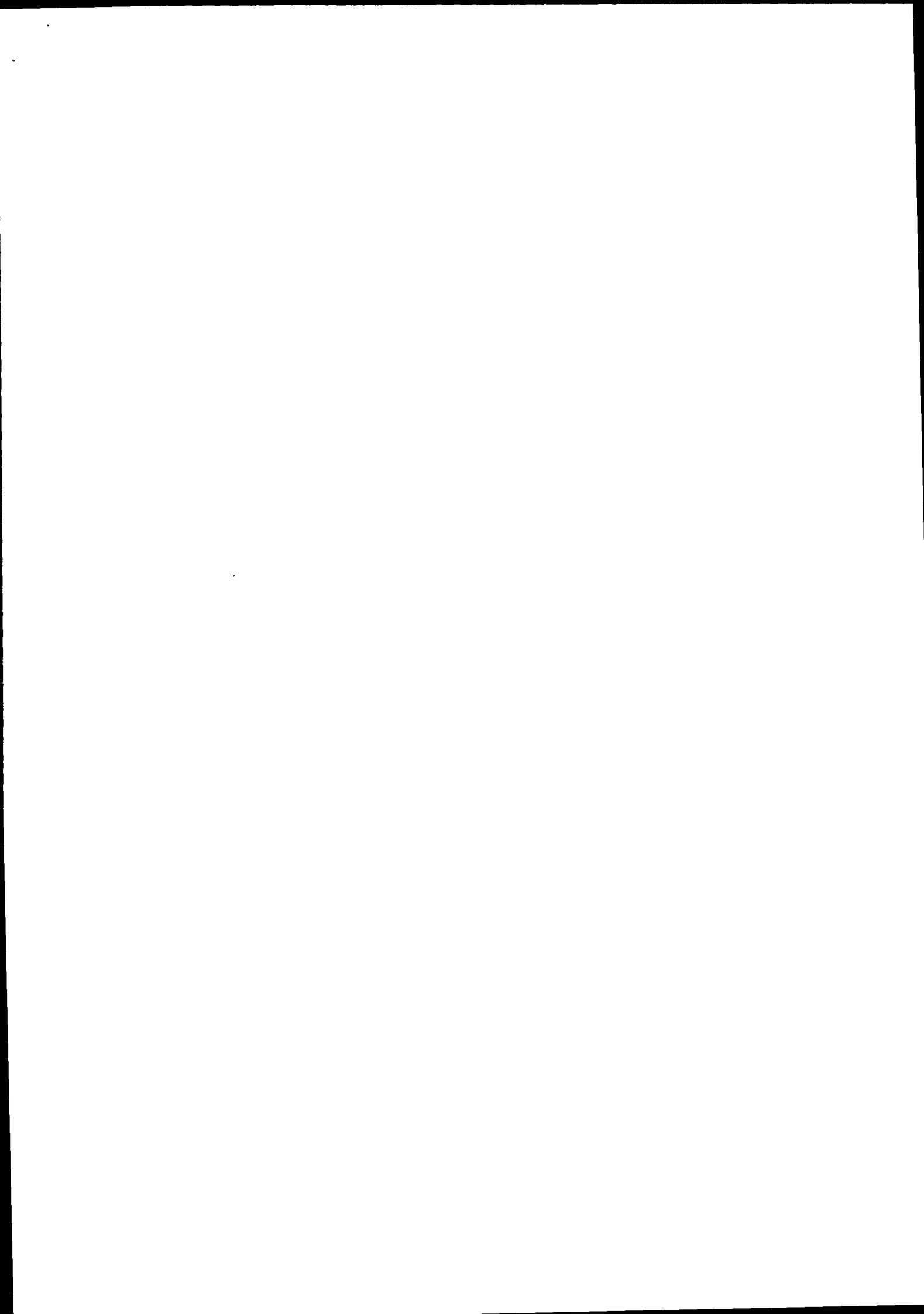
Sidstnævnte faktor gør det derfor så meget desto vigtigere for Formidlingsafdelingen at finde nye formidlingsmetoder og netværker, således at operaformidlingen kan foregå i hele landet med kvalificerede, lokale formidlere.

Gøglerne kommer til byen.

Bajadser: Nedda og Tonio.

Evaluering af Pilotprojektet og konklusion herpå

Indledning

Elevevaluering

Lærerevaluering

DJOs evaluering

Indledning

I evalueringen af pilotprojektet *Opera i undervisningen* ønsker DJO at fokusere på elevernes og lærernes deltagelse i projektet og deres respektive udbytte heraf for at skabe afklaring på, i hvor høj grad DJO's forventninger til pilotprojektet er blevet indfriet.

Evalueringen foretages på baggrund af de evalueringsskemaer, som lærerne og eleverne har udfyldt og ud fra evalueringsmødet med lærerne den 16. marts 2006. Det er ikke alle lærere, der har givet tilbagemeldning på evalueringsspørgsmålene, derimod har alle de deltagende skoleklasser meldt tilbage. Desuden bliver der i evalueringen inddraget nogle betragtninger, fra en række interviews med DJO-medarbejdere og lærere. Disse interviews er foretaget af specialestuderende Mette Vedstesen i forbindelse med hendes specialeprojekt ved Afdeling for Musikvidenskab på Århus Universitet.

DJO's forventninger til pilotprojektet var, som det fremgår af tesen (s.8) og baggrund (s.9) for pilotprojektet, at kunne gøre opera levende og vedkommende for lærerne som formidlere og for eleverne som målgruppe. Målet for DJO er:

- at engagere eleverne i forhold til kunstarten og kunstverdenen opera
- at skabe en sprække af interesse og forståelse for opera
- at skabe et møde mellem den enkelte og operaens kunstformers kvaliteter: musikkens evne til at udtrykke følelser, mødet mellem drama og musik og dramaets erkendelsesmæssige potentialer for den enkelte

Eleverne i 4. klasse forestiller sig operaens slutning.

- at overdrage ansvaret for og engagementet i formidlingen til lærerne

DJO har valgt at anvende metoden Musikdramatisk Fortolkning hertil og havde en forventning om, at netop denne metode for elevernes vedkommende ville gøre det muligt gennem indlevelse og inddragelse af egen erfaring at opnå ejerskab til (kunst)værket.

Derudover var der hos DJO en forventning til, at metoden for lærernes vedkommende ville motivere og ruste dem til at kaste sig ud i formidlingsopgaven: formidling af opera til et ungt publikum inden for skolens undervisningsrammer.

Elevevaluering

Gennemgang af elevernes evalueringsspørgsmål og svar

Elevernes funktion i pilotprojektet var at fungere som målgruppe for afprøvning af den formidlingsmetode, som DJO har forventninger til skal blive en af hjørnestenene i formidlingsarbejdet fremover. DJO vil gerne se, hvordan eleverne reagerer på den formidlingsform, som karakteriserer Musikdramatisk Fortolkning. Succeskriterier i denne sammenhæng er:

- at projektet og dermed dets indhold af eleverne opleves som vedkommende
- at eleverne opnår og udtrykker ejerskab til værket
- at eleverne opnår en erkendelse af opera-genrens respektive kunstneriske elementer (opleve musik, tekst, drama og mødet herimellem)

På baggrund af elevernes evalueringssvar skal der i det følgende ses på, hvordan eleverne har oplevet deres deltagelse i pilotprojektet. Elevernes evalueringssvar er blevet samlet og inddelt efter skoler, så svarene fremstår anonymt, og svarene vil blive brugt som sådan. I læsningen af elevernes besvarelser bliver der i denne sammenfatning af elevernes evalueringssvar foretaget en kategorisering af svarene på de enkelte evalueringsspørgsmål for på den måde at se, i hvilken retning den generelle tendens trækker, men en decideret statistisk opstilling af evalueringssvarene kommer ikke på tale.

Forberedelsesfasen

Det første spørgsmål i elevernes evalueringsskema lyder: „Blev du glad, da du hørte, at din klasse skulle være med i operaprojektet?“. Eleverne var som sådan

ikke blevet motiveret til at deltage i projektet på forhånd, men alligevel er det muligt ud fra evalueringsskemaerne at læse deres holdning til at skulle arbejde med opera i musiktimerne og deres holdning til udsigten om at komme ind og se en operaforestilling. Elevernes forventninger til projektet kan opdeles groft i to overordnede kategorier: positive forventninger og negative forventninger.

De negativt indstillede elever skrev, at de ikke glædede sig, fordi de syntes, at det lød kedeligt, og nogle af eleverne troede ikke, at de kunne lide opera, ja nogen skrev sågar, at de hadede opera. En enkelt elev skrev, at han ikke blev glad, fordi han troede at opera kun var for piger. Men langt hovedparten af de negative svar gik på, at eleverne troede at de skulle til at synge opera i musiktimerne, og det var der mange, der ikke havde lyst til. Nogle af eleverne havde en skepsis over for opera-sang, hvilket kom til udtryk via udsagn om, at opera bare er noget, hvor der er nogen, der „skriger“, eller hvor de bruger nogle „åndssvage“ stemmer. Der var altså en del elever, der havde en forestilling om, at opera ikke kan lyde godt.

Men der blev langt fra kun udtryk negative forventninger til projektet. Der var mange elever, der skrev, at de glædede sig til at skulle arbejde med opera i musiktimerne. De positive forventninger var generelt enslydende. Eleverne skrev, at de glædede sig til at prøve noget nyt, og at de syntes det lød spændende og sjovt at skulle have om opera. De havde også en forventning om, at det ville blive en stor oplevelse at komme ind og se en operaforestilling.

Elevernes svar på evalueringsskemaets spørgsmål to: „Hvad var godt ved at arbejde med rollerne i *Bajadser* før forestillingen i Musikhuset?“, giver et billede

af, hvad eleverne godt kunne lide ved at have arbejdet med rollerne i *Bajadser*. Her skriver hovedparten af eleverne, både de positivt indstillede og i vid udstrækning også de negativt indstillede, at rollearbejdet var godt. Godt, fordi så var det muligt at genkende personerne på scenen, og så var det nemmere at følge med i handlingen og forstå operaen, selvom den var på italiensk. En elev skrev at rollearbejdet gjorde, at hun blev mere interesseret, en anden, at man så rollerne på en anden måde. Eleverne skrev, at det var godt at kende personerne og deres baggrund, for så vidste man, hvordan de havde det, man vidste f.eks., hvordan det var at være Peppe, er der en af eleverne der skriver.

Til spørgsmål tre: „Hvilke øvelser var sjove?“, er det tydeligt at læse, at eleverne syntes at øvelsen med at forme hinanden som ler og skabe menneskeskulpturer var en af de bedste øvelser. De syntes det var sjovt at forme hinanden ud fra en følelse eller som et billede fra operaen. En anden ting, som eleverne var meget glade for, var det at få lov til at leve sig ind i en rolle og forestille sig, at man var et andet menneske. Desuden var der også en del, der godt kunne lide øvelsen, hvor man skulle spille et lille skuespil. Der var også nogle enkelte elever der pointerede andre øvelser: „den med holden“, skrev især nogle af drengene. Teatermaskinen var også populær, og en enkelt elev skrev, at det var sjovt at høre musik også. Men det var overvejende det at forme hinanden og det at få lov til at leve sig ind i en rolle, som eleverne lagde vægt på.

Opera er ikke kun sang, men også skuespil og teater.

Det er svært at tegne et overordnet billede af elevernes holdning til spørgsmål fire: „Hvilke øvelser husker du som mindre sjove? Der er kun to svar, som går igen hos mange af eleverne: „at gå efter et punkt“ og: „ingen“. Det lader altså til at være et generelt billede, at eleverne ikke brød sig om øvelsen, hvor de skulle sigte efter et bestemt punkt, gå hen til dette, for derefter at finde et nyt punkt at gå efter. Til gengæld er der mange elever, som skriver at de kunne lide alle øvelserne – „der var bare nogen der var mærkelige“, skriver en elev fra Hald-Kærby Skole. Ellers er elevernes svar på spørgsmål fire meget forskelligartede.

Evalueringsvarene på spørgsmål fem: „Hvad har du lært af at arbejde på den måde med din klasse“, er som på det foregående forskelligartede, men det er alligevel muligt at inddele svarene i forskellige grupper. En meget stor gruppe af elever synes, at de har lært eller er blevet bedre til at samarbejde, og at det faktisk var sjovt at samarbejde. En andet stor gruppe giver udtryk for, at de har lært, at man ikke skal sige, at noget er dårligt, før man har prøvet det. En anden svargruppe går på, at eleverne har lært, at opera ikke kun er sang men også skuespil og teater. Desuden skriver nogle af eleverne også, at de har lært at turde at stille sig op foran andre. Naturligvis er der også en gruppe, der har skrevet, at de ikke ved, hvad de har lært, eller at de ikke synes, de har lært noget.

Delkonklusion

Elevernes forhåndsforventninger og motivation var blandet og forventeligt præget af fordomme om operagenren. Alligevel giver eleverne udtryk for glæde ved forberedelsesarbejdet og har allerede i denne del af arbejdet etableret et ejerskab til værket. Eleverne giver udtryk for at opleve projektet som vedkommende og meningsgivende og peger selv på at have tilegnet sig specifikt operafaglige elementer, men frem for alt åbenhed, forståelse af og fordomsfrihed over for gen-

ren. Mod DJOs forventning peger eleverne på at projektet har styrket deres samarbejdsevner. Og endelig peger eleverne på, at de undervejs har haft det sjovt!

Eleverne fremhæver specifikke øvelser som særligt sjove, nemlig øvelser der rummer en klart formuleret opgave med stor appel til fantasi og skabertrang samt invitation til et ikke-hierarkisk samarbejde, der fordrer både åbenhed og respekt. At eleverne allerede i forberedelsesfasen – altså før kunstmødet – oplever ejerskab til selve kunstværket peger på at metoden kan repræsentere værkets immanens, altså dets iboende genuine kvalitet og karakter.

Kunstmødet

Ud fra elevernes svar på spørgsmål syv: „Hvad gjorde det ved din oplevelse, at du har prøvet at være en af personerne i operaen?“, er det muligt at lave en sortering af elevernes svar i fire overordnede kategorier, der indholdsmæssigt ligger tæt op ad hinanden. Eleverne synes, at det at have spillet en af rollerne: 1) Gjorde det lettere at forstå operaen, fordi de vidste noget om operaen og kunne leve sig ind i personerne og i handlingen; 2) Det gjorde det sjovere og mere spændende at se operaen; 3) Det var vigtigt for eleverne at kende personerne og vide hvem, der var hvem; 4) Der var også en del, der syntes, at det var sjovt at sammenligne deres egne tanker, og de forestillinger de havde gjort sig om personerne med personerne i operaen inde i Musikhuset. Alt i alt ligner disse svar meget elevernes svar på spørgsmål to: hvad de kunne lide ved at arbejde med rollerne.

Evalueringsspørgsmål otte: „Var der noget ved personerne, der overraskede dig? Hvis ja, hvad?, og spørgsmål ni: „Var der andre ting, der var anderledes, end du havde forventet? Hvis ja, hvad?, tegner er forholdsvist entydigt billede af elevernes oplevelse af operaen og hvordan operaen var i forhold til det, de havde forestillet sig. Omkring tredive af eleverne skriver, at der ikke var noget der overraskede dem ved forestillingen, mens de resterende

godt halvtres elever svarer ja til, at de blev overraskede over personerne og operaen. Det der særligt fangede elevernes opmærksomhed var i høj grad personernes udseende, og så var det helt klart også operaens slutning. Det kom bag på mange af eleverne, at Silvio og Nedda blev dræbt til sidst. Nogle af eleverne giver udtryk for, at de i det hele taget bare var overraskede over, hvordan operaen var som forestilling, og over hvordan personerne agerede på scenen.

På det tiende spørgsmål: „Hvad gør det ved historien, at der kommer musik på?“, er elevernes svar på hvilken rolle musikken spiller for langt over halvdelen vedkommende positivt. Eleverne er meget fokuserede på, at musikken gør historien bedre, og at musikken gør historien mere spændende. En del skriver, at de synes, at musikken gjorde operaens handling mere livagtig og mere realistisk, og de skriver at musikken hjalp til med at vise, hvilke følelser personerne udtrykte i operaen, så det var lettere at følge med. Der er også et par elever der synes at musikken lød godt. Et mindretal af eleverne skriver, at de ikke ved hvad musikken gjorde ved handlingen, eller at de ikke synes, den gjorde noget ved handlingen overhovedet. Der er også en lille gruppe af elever, som synes, at der skete en forringelse, og at det var „irriterende“ med sang hele tiden. Men det generelle indtryk, som eleverne udtrykker, er, at musikken gjorde handlingen bedre og hjalp til en forståelse af handlingen.

Elevernes svar på spørgsmål elleve: „Hvad har du lært af at være med i projektet?“, minder meget om deres svar på spørgsmål fem. De skriver, at de har lært, at opera ikke var så dårligt som forventet, at de har lært at leve sig ind i en rolle og ind i andres følelser, og at de har lært, at opera ikke kun er sang. Derudover er der også en gruppe på godt tyve elever, der enten skriver, at de ikke har lært noget, eller at de ikke ved, om de har lært noget.

Ud af 86 besvarelser på spørgsmål tolv: „Kunne du tænke dig at være med i sådan et operaprojekt igen?“, er der 23 elever, der har svaret *nej*, 18 der har svaret *måske*, og

---

45 der har svaret *ja* til at deltage i et opera-projekt igen, hvis de fik muligheden.

Det sidste punkt i evalueringsskemaet: „Her må du skrive andre ting, som du har tænkt på“, er det langt fra alle elever, der har skrevet kommentarer til, og det er derfor svært at drage nogle generelle slutninger ud fra dette punkt.

Ud af de knap 90 besvarelser, som eleverne har givet, er der kun tre elever i alt, der har været inde og se en operaforestilling før.

Delkonklusion på elevernes evalueringsspørgsmål og -svar

Elevernes besvarelser peger på, at de har opnået ejerskab til den specifikke forestilling samt en kvalificering af deres redskaber til at opleve opera. Derudover peger svarene på, at de har opnået kompetencer til analyse – adskillelse – af operagenrens elementer og til syntese og oplevelse af elementerne til en helhed.

SAMLET KONKLUSION, ELEVER

3 ud af 90 elever har tidligere set en opera. Ud af 86 besvarelser ønsker 23 *ikke* at se en opera igen, altså godt 25%. Vi kan derfor konkludere, at projektet har vakt en interesse for genren, nedbrudt fordomme om genren og givet ejerskab til den specifikke opera og den specifikke proces. Dog kan vi ikke konkludere, om det har vakt ejerskab til selve genren.

Projektet har etableret redskaber til analyse og fortolkning af værket og delvist også til genren opera. Dertil har projektet inviteret til og udviklet sociale kompetencer som samarbejde, åbenhed, tillid og respekt.

Lærerevaluering

Gennemgang af lærernes evalueringsspørgsmål og svar

I pilotprojektet har DJO haft en forventning om, at lærernes skulle tilegne sig den operapædagogiske metode Musikdramatisk Fortolkning for efterfølgende at anvende metoden i en konkret operaformidlingsammenhæng: arbejdet med operaen *Bajadser* på de fire skoler, der deltog i projektet. Lærerne har hermed stillet deres didaktiske kompetencer til rådighed for DJO og for DJO's målsætning: at give børn en kunstnerisk oplevelse og etablere et netværk for formidling af opera til børn og unge både nu og på længere sigt.

DJO er som kunstinstitution trådt tilbage og har overdraget det kunstneriske formidlingsansvar – formidlerrollen – til lærerne. Birgitte Holt Nielsen siger følgende herom:

“Det er vi også nødt til at respektere, at det er dem [lærerne], der er eksperterne på det didaktiske og pædagogiske og ikke os. Vi står som repræsentanterne for kunstværket og ikke som pædagoger.”
(Interview med Birgitte Holt Nielsen, den 27/4-2006.)

Det er altså lærerne der i formidlingsarbejdet med eleverne skal opbygge en fortrolighed omkring værket, og omkring den kunstverden – operaverdenen – som dette værk er en del af.

Lærernes motivation for at deltage i pilotprojektet

Som det fremgår af lærernes tilbagemeldinger, er det tydeligt, at de har en personlig lærerfaglig motivation og målsætning for at engagere sig i pilotprojektet. Lærerne har tilmeldt sig kurset og pilotprojektet i håb om at få nogle alternative redskaber til at formidle en genre som opera i musikundervisningen.

Kirsten Kragtig Pedersen og Steen Christensen, lærere på Præstemarkskolen, giver udtryk for, at det kan være svært at præsentere klassisk musik i musikundervisningen, og at de mangler redskaber til at engagere børn i klassisk musik udover den traditionelle fremgangsmåde via øret og ordet. De ønsker sig en metode til at engagere børnene kropsligt, hvilket Ingeborg Kjær Hansen fra Korsholm Skole også efterlyser. Hendes engagement i projektet bunder i udsigten til at erhverve sig nogle metodiske redskaber, der forener det kropslige udtryk med det musikalske. Fælles for lærerne er altså, at de søger en alternativ indgangsvinkel til musikoplevelse, og en metode der kan åbne eleverne for musikken på en anden måde end ved blot at lytte.

På sin vis fanges lærernes opmærksomhed af udsigten til at kunne formidle en genre og en udtryksform, som de ellers finder vanskelig at håndtere. Vanskelig fordi de mangler kendskab til genren, og fordi de mangler en metodisk tilgang. Men det er ikke kun udtryksformen og genren, der fanger lærernes opmærksomhed, det er i høj grad også deres forventning til, at man ved at arbejde på den måde, som man gør med Musikdramatisk Fortolkning, også tilgodeser nogle dannelsesmæssige hensyn. Lærerne udviser interesse i at engagere eleverne i musikundervisningen på en sådan måde, at musikundervisningen bidrager til at give eleverne en oplevelse af at arbejde sammen. Det handler ikke primært om kunstoplevelse men i lige så høj grad om at tilgodese sociale og dannelsesmæssige behov.

I sin del-evaluering skriver Ingeborg Kjær Hansen, at hun udover en forventning om, at arbejdet med Musikdramatisk Fortolkning vil styrke klassens sammenhold

og give eleverne en god fælles oplevelse, har en forventning om, at eleverne:

"skal lære sig selv og operaen og genren bedre at kende. Blive bedre til at kaste sig ud i noget de ikke ved hvad er, at kunne sætte sig ind i andre menneskers følelser og reaktioner, have det sjovt samtidig med at de lærer og udvikler sig."

(Bilag 4)

På et mere konkret niveau i forhold til selve operaværket, skriver Kirsten Kragssig Pedersen og Steen Christensen i deres del-evalueringssvar, at de forventer at eleverne:

"får et „tæt“ forhold (ejerskab) til Bajadser. At de oplever sig selv som en del af stykket. Vi forventer også, at de oplever musikken som fortællende."

(Bilag 4)

Som det altså også fremgår af lærernes evalueringssvar, er det ikke deres hensigt at tilsidesætte musikformidlingen til fordel for dannelsesmæssige hensyn. Lærerne gør sig også nogle overvejelser i forhold til, hvorfor de mener, det er relevant at inddrage netop opera i musikundervisningen i folkeskolen. Steen Christensen udtrykker det således:

"jeg synes det er vigtigt, at skolen også præsenterer børnene for noget, som ikke er det man hører hver dag i radioen f.eks."

(Interview med Steen Christensen og Kirsten Kragssig Pedersen den 5/4-2006)

Hans kollega Kirsten Kragssig Pedersen bekræfter dette udsagn og pointerer, at eleverne under alle omstændigheder, på den ene eller den anden måde, ville have mødt opera i musikundervisningen. Om relevansen af opera i musikundervisningen siger Ingeborg Kjær Hansen følgende:

"det [opera] er jo også en del af det musikliv, der er, og det er en udtryks-

form. Altså vi skal jo igennem alle udtryksformer sådan set i skolen [...]. Så jeg synes, det er en udtryksform, som de [eleverne] også skal lære at kende."

(Interview med Ingeborg Kjær Hansen den 4. maj 2006.)

Lærerne udviser altså en interesse for, at deres elever møder så mange aspekter som muligt af det musikliv, der omkranser dem. Og lærerne synes at være enige om, at det også er skolens opgave at etablere dette møde og give eleverne indsigt i så mange udtryksformer som muligt.

Hvad angår lærernes forventninger til forløbet i klasserne, så giver alle fem deltagende lærere udtryk for, at de følte sig godt rustede til at køre operaforløbet ude på skolerne. Kirsten Kragssig Pedersen og Steen Christensen skriver dog, at de i kurset savnede at arbejde mere med musikken og musikens dramatiske virkemidler.

Lærerne har på mødet i marts og i de besvarede del-evalueringer givet udtryk for, at de forventede, at det ville blive nemt at motivere eleverne og nemt at få dem til at arbejde med de praktiske øvelser (se bilag 4 og 9). Derimod var de mere usikre på, hvor vidt de selv ville være i stand til at bevare overblikket som instruktører, og de var usikre på, hvordan eleverne ville håndtere temaet 'teatret-i-teatret'. Kirsten Kragssig Pedersen og Steen Christensen var også spændte på, hvor let det ville blive at indføre musikken.

Lærernes bedømmelse af projektet

Hovedparten af de deltagende lærere giver udtryk for, at både deres personlige forventninger og deres forventninger til arbejdet i klasserne blev indfriet. Martin Bay Rasmussen fra Mørke Skole, sagde dog på mødet i marts, at han oplevede, at eleverne i 6. klasse udviste en stor modstand, der vanskeliggjorde det musikdramatiske arbejde. Til gengæld blev hans personlige forventninger om et bedre kendskab til operagenren og til en alter-

nativ undervisningsmetode indfriet.

Hvad angår formidlingsmaterialet udviklet til *Bajadser* giver lærerne udtryk for, at dette materiale lever godt op til formålet, og at kurset i særdeleshed har klædt dem på til at anvende materialet i praksis. I forhold til materialets opgaver er der ingen lærere, der i nævneværdig grad har savnet faglig kompetence i forhold til at gennemføre det musikdramatiske arbejde. Ingeborg Kjær Hansen skriver dog, at hun mener, det er vigtigt, når man inviterer lærere til at deltage i et kursus, at man gør opmærksom på det praktiske kropsligt-dramatiske aspekt.

Hvad angår øvelsernes anvendelighed skriver Ingeborg Kjær Hansen, at det at leve sig ind i og arbejde med en rolle fungerede rigtig godt. Den gradvise indarbejdelse af sang samt 'statue-arbejdet', hvor eleverne skulle forholde sig til hinanden samt refleksionshederne fungerede også godt. Kirsten Krag sig Pedersen og Steen Christensen lagde også stor vægt på refleksionsdelene.

For Kirsten Krag sig Pedersen og Steen Christensen fungerede sangudsnittene mindre godt. Bold-øvelsen flyttede fokus, og hjemmeopgaven i modul 4, var ikke klart defineret. Af øvrige kommentarer til materialets udformning sagde Martin Bay Rasmussen, at han havde haft svært ved at finde en balance mellem opvarmningsdelen og værkdelen (de musikdramatiske øvelser relateret til *Bajadser*).

I øvrigt gør Ingeborg Kjær Hansen opmærksom på, at den tidsmæssige ramme for hvert enkelt modul, kan være en smule presset, hvis man kun råder over halvanden time. Desuden skriver hun, at det er en fordel at kunne veksle mellem to lokaler, alt afhængig af øvelsernes karakter. En stor rungende gymnastiksal bryder f.eks. let den intimitet og koncentration, som en række af øvelserne kræver, skriver hun.

SAMLET KONKLUSION, LÆRERE

Lærernes forventninger til pilotprojektet blev udtrykt i to hovedpunkter:

- Ønsket om at erhverve sig alternative redskaber og metodisk tilgang til at overvinde vanskeligheder i forbindelse med at formidle operagenren til børn (bl.a. ved at engagere børnene kropsligt) og herved øge børnenes oplevelsespotentiale
- Ønsket om at bruge projektet til at nå sociale og dannelsesmæssige mål i musikundervisningen

Den første forventning ligger i umiddelbar forlængelse af det oplæg, som DJO har lavet til projektet i invitationsfasen, og det aspekt, som DJO umiddelbart har vægtet og opstillet som mål.

Det sociale aspekt var ikke et af de kriterier, som DJO på forhånd forventede eller opstillede som et specifikt mål, som pilotprojektet skulle kunne opfylde - i hvert fald ikke som et udtalt formål.

Så meget desto mere positivt er det at kunne konkludere, at lærerne vurderer at begge forventninger er blevet indfriet i alle væsentlige henseender. Både elever og lærere angiver, at der er sket en udvikling i samarbejdsrelationerne i klassen og en af lærerne angiver endda, at hun fremover vil anvende konkrete dele af øvelserne til konfliktløsning.

At lærerne på forventningsplanet har opstillet dette kriterium som et succeskriterium viser, at de har en forventning til at musik- og dramafaget er en egnet platform til at løse netop sociale opgaver i klassen, hvilket er en interessant iagttagelse at gøre sig.

Konklusionen på lærernes evaluering er, at projektet så rigeligt har levet op til sin målsætning både i forhold til lærernes erhvervelse af personlige kompetencer og til forløbet i klasserne.

Dog er der forskelle i succesoplevelsen for de enkelte lærere, idet en lærer (Martin Bay Rasmussen) angiver, at undervisningsforløbet var svært og fyldt med modstand fra eleverne. Samtidig må det så påpeges, at klassen, som var 6.klassetrin, faldt udenfor projektets målgruppe, som var 4/5. klasse, og at dette kan formodes at

---

være en del af begrundelsen for, at forløbet var vanskeligt. Et sideløbende forløb som Martin Bay Rasmussen kørte med en 5. klasse, som ikke var tilknyttet projektet, viste sig at fungere bedre.

DJOs evaluering

Evaluering af proces og egen deltagelse heri

For DJO har det overordnede mål været at engagere lærerne i formidlingen af opera, at drage fordel af lærernes didaktiske og pædagogiske viden og at bruge lærere og elever aktivt som aktører i pilotprojektet.

Som ordet „pilot“ antyder, indgik DJO i projektet uden konkret forudgående erfaring i etablering af samarbejde og netværk, men dog med indgående erfaring i selve formidlingsmetoden. DJO har bidraget til projektet med én halv og én kvart ansættelse.

Midlerne har for DJOs vedkommende således været konkret tids- og ressourcemæssigt begrænsede, men engagementet og visionerne har været store.

Særligt i forhold til to emner har midlerne været for små:

- Kommunikation med alle eksterne samarbejdspartnere
- Evalueringsproces

DJOs evaluering af pilotprojektets indhold

DJOs første mål om at kunne gøre opera levende og vedkommende for elever og lærere synes at være indfriet jf. tidligere konklusioner. Derudover må det tilføjes, at projektets succes baserer sig på, at lærerne selv har været deltagere i et tilsvarende forløb før de skulle arbejde med eleverne.

DJOs andet mål om at etablere et netværk og understøtte forankringen mellem skoler, lærere, elever og Den Jyske Opera synes at være opfyldt på et uformelt plan. Imidlertid må vi konstatere, at det kniber med forankringen af både interne og eksterne årsager: Internt kræver netop netværksdelen store og vedholdende ressourcer, som er meget vanskeligt forenelige med vort almin-

delige daglige arbejde på DJO, hvoraf meget foregår langt væk fra kommunikationslinjer til omverdenen. De ressourcer, vi på forhånd havde afsat, viste sig meget hurtigt at være helt utilstrækkelige og var det fortsat, trods „ekstrabevillinger“ i form af engagement og ekstra arbejde.

Eksternt er forankringsprocessen dybt afhængig af den prioritering i økonomi og tid den pågældende skoleledelse laver. Konkret må vi konstatere, at de fleste af lærerne – trods udtrykt lyst og behov – ikke får mulighed af deres skoleledelse til at følge det opfølgende kursus i metoden.

DJOs evaluering af metodens anvendelighed

Vi konkluderer, at metoden Musikdramatisk Fortolkning er højst anvendelig i projekter som dette. Udfordringerne i forhold til metoden er følgende:

- Metodens anvendelighed hviler på en konvergent udvælgelse af værk, temaer heri og øvelser til arbejdet hermed, som passer til den pågældende målgruppe
- Metodens anvendelighed hviler på en præcis og detaljeret formidling af ovenstående i det udarbejdede materiale
- Metodens anvendelighed bygger på erfaring med den. Det er således nødvendigt at fastholde lærer-træningen forud for selve forløbet (frem for at udsende materiale uden lærertræning)
- Arbejdets fuldbyrdelse og dermed projektets succes er afhængigt af og sårbart overfor den enkelte lærers lyst og kompetencer

---

DJOs ønsker om forbedringer i kommende projekter

Vi ønsker at forbedre *processen* på følgende punkter:

- Afsætning af flere personaleressourcer
- Større fokus på kommunikation med lærere
- Større fokus på den efterfølgende forankringsproces i forhold til skoleledelse

Vi ønsker at forbedre metodens *materiale* på følgende punkter:

- Udarbejdelse af katalog af opvarmnings- og refleksionsøvelser
- Præcision af valgfrihed i opvarmnings- og refleksionsøvelser
- Præcision i beskrivelsen af lærerens rolle
- Større fokus på musikkens rolle og inddragelse af mere klingende musik
- Mere støtte af lærernes musikfaglige kompetencer

Bilag

Undervisningsmateriale

Bilag 1

Undervisningsmateriale, Modul 1-5 32

Bilag 2

*Undervisningsmateriale,
Metodeoversigt* 35

Bilag 3

Undervisningsmateriale, 2-12 36

Dokumentationsmateriale

Bilag 4

Lærerevalueringer 40

Bilag 5

Elevevalueringer 42

Bilag 6

Spørgsmål til institutionerne 45

Bilag 7

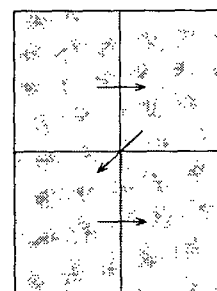
*Artikel af Kirsten Kragtig Pedersen
og Steen Christensen* 47

Bilag 8

*Nyhedsbrev af
Kirsten Andkjær Pedersen* 47

Bilag 9

*Evalueringsmøde
med lærerne 16/03/06* 48

Læsevejledning
til bilagssiderne

Bilag 1-3 Undervisningsmateriale

Bilag 1

Undervisningsmateriale, Modul 1-5

Modul 1: Indføring i "Bajadser"s verden

Formål: At åbne for en forståelse af sammenhængen mellem kropsudtryk, følelsesindstilling og operaens musikdramatiske indhold ud fra a. arbejde med commedia dell'arte aspektet og b. gruppeidentitet.

Materiale til modul 1: Materiale 1 - 3, musikseksempler 1 - 5

Opvarmning:

1. Fokusering og tilstedeværelse i rummet

Formål: Samle koncentrationen og åbne børnene for arbejdsformen

Gå rundt efter interessante punkter i rummet.

(Regel: Lad andre passere, når de krydser din vej)

a) Gå i forskellige hastigheder fra 1-5

b) Tag øjenkontakt med dem du møder

c) Dan par. A lærer B med håndfladen, som styrer B's næse. Skift på klapsignal.

(Regler: Respekter kroppens muligheder for bevægelser. Undgå at støde ind i andre)

d) Gå med forskellige følelsesindstillinger (Lærer vælger: glæde, vrede, forelskelse m.fl.)

NB. begynd og slut med en positiv følelse

e) Ved 1 klap - stop/frys - observer - 2 klap - gå igen

f) Træk skulder op, arme ind til kroppen, fødderne indad gå med denne " lille krop"

g) Gå som om det er brystet der leder kroppen ("stor krop" med store skridt og store armbevægelser) Skift imellem de to indstillinger (på klap signal)

h) Prøv at vælge kontrasterende krop og følelse (lille krop med "stor følelse" - forelskelse, selvtillid, Jubel)

i) Gå som om du har et reb der trækker dig fra:

- o næsen
- o enden
- o maven
- o brystet
- o højre/venstre knæ osv.

Kostume: Hatte, tørklæder og andre simple udklædningsdele

- c) Find en typisk måde at gå på, som passer til figuren og dens forventninger. Lærer introducerer gruppens sætning (Materiale 3).
- d) Gå rundt imellem hinanden og sig sætningen med den indstilling/følelse, som passer til figuren og dens forventninger.
- e) Gå rundt og sig den med øjenkontakt
- f) Gå rundt og sig den til den, du møder og lyt til den anden.
- g) Lærer synger sætningen på melodi. Børnene går rundt og synger efter, indtil alle har lært melodi og tekst. (Materiale 4)
- h) Gå rundt og syng med forskellige indstillinger/følelser, som lærer angiver
- i) Gå rundt og syng med indstilling/følelse, som passer til figuren

Musikseksempl 1.

- a) Børnene sidder i en rundkreds og lytter til musikken.
- b) Kort feedback session om hvilke følelser, musikken udtrykker.

2. Følelsesudtryk i korscene.

- a. Lærer: Opdel gulvet i 4 "følelsesrum" (f.eks. med tape eller kridt på gulvet). Vælg de 4 følelser ud fra børnenes forslag fra musikseksempl 1 - læg evt. en ekstra til, hvis der mangler en farve på paletten.

Musikseksempl 2.

- b. Børnene går hen i det følelsesrum, som de synes passer til musikken. Tag fotos til vægavisen.

Spil musikeks. 3,4,5 på samme måde
(Regel: Lad andre passere og giv plads for hinanden.)

Farvet til figuren

Alle stå i en cirkel. Tag kostumedelen(e) af (og afbød dig hermed rollen), hop 1 skridt frem og kast kostumet ind i midten. Lad kostumet ligge. (Lærer rydder op i kostumerne, når børnene er gået!)

Refleksion

Temaer: Følelser i musik. Skuespillere og almindelige folk. Livet i landsbyen før og nu.

For ideer til refleksions-session se arbejdsmetode-oversigt.

2.

Commedia dell'arte - tema

(Formål: Introducere Commedia dell'arte som teaterform.

Bygge fundamentet for en forståelse af "Teater i teatret"- temaet i Bajadser)

- a) Bygge statuer: Læg billeder af komedianter ud på gulvet (Materiale 1)
  1. Del børnene op i par (A og B)
  2. Hvert par vælger f. eks. 2 billeder. Børnene skiftes til at bygge en statue af hinanden efter billedet.
  3. Gå på kunststilling. Først vises alle A'ere for B'erne og vice versa. Tag fotos.

- b) Kropsholdninger i bevægelse

Kostume: 3 hatte = Harlekin, Columbine, Brighella.

Lærers signal til skift i øvelsen er 1 klap til start og 2 klap til stop

1. Lærer sætter hatte på de første 3 børn.
2. På startsignalet går alle rundt imellem hinanden, børnene med hatte går som den komediant de repræsenterer, øvrige går neutralt. Børnene giver hatten videre, når de er klar til det. Når hatten sættes på et nyt hoved skifter barnet fra neutral gang til komediantens.

Musikdramatisk arbejde - Livet i landsbyen/gruppeidentitet

Formål: Fælles indlevelse i en kollektiv gruppe i operaen og arbejde med spørgsmålet: Hvordan forholder de enkelte landsbyboere sig til det som skal ske om lidt?

1. Rollekort

- a) Lærer introducerer eleverne til plottet: Alle landsbyens beboere venter på at komedianterne kommer på besøg for at spille deres komedie.

- b) Rollekort til de enkelte grupper af landsbyboere uddeles (materiale 2)

- De unge piger
- Mødrene, som passer på deres døtre
- De unge mænd
- Fædrene, som opfordrer sønnerne til at se nærmere på skuespillerinder
- De handlende som forventer at sælge noget i forbindelse med forestillingen
- Skolelæreren, som selv drømte om at blive skuespiller
- Bedstemødrene, som mindes ungdommens fester
- Bedstefædrene, som hader postyr og teater

Modul 2 - Identifikation med hovedroller i "Bajadser"

Formål: At få eleverne til at indleve sig i figurerne i operaen gennem fysisk, dramatisk og musikalsk arbejde.

Materiale til modul 2:

Mat. 5-7 (Rytmekanon og rollekort 1+2).

Musikseksempler 6 - 10

Opvarmning:

- a) Rytmekanon

Formål: samle koncentrationen og åbne ørerne

- b) Stå i rundkreds.

c) Lav et 4/4-trin med fødderne: til højre, samle, til venstre, samle.

- d) Del klassen i 4 grupper og indstudér rytmekanon (Materiale 5) stemme for stemme. Vent med triol-stemmen til sidst.

Musikdramatisk arbejde - "Roller og figurer - virkelighed og teater"

Formål: Individuel indlevelse i operaens figurer og ejerskab til roller og handling

1. Rollekort (Materiale 6 og 7)

- a) Lærer præsenterer operaen og dens personer

Figur 1:

- b) Rollekort 1 (Materiale 6) fordeles (muligheder for fordeling: vælger selv efter præsentation af roller, lærer deler ud, vælger kort fra bunke på gulvet, trækker lod... Hvis der mangler elever, skal der være færrest af Peppe)

- c) Læs rollekort 1 højt i munden på hinanden, men udskift teksten "du er" med "jeg er".
(Når eleverne aktivt skifter subjektet fra "du" til "jeg" skabes et ejerskab til figuren)

- d) Interview hinanden om jeres rolle to og to gennem spørgsmålene på rollekortet.

- e) Klæd dig ud, som det passer til din rolle

- f) Lede-/følgeleg: Lærer deler eleverne op i par. A lukker øjnene, mens B kalder navnet på den figur, A spiller. A følger B's kald og stopper straks kaldet stopper. A og B bytter roller.

Regel: Den der fører skal sørge for, at den anden ikke støder ind i nogen eller noget!
(Formål: At få eleverne til at overgive sig/identificere sig med sin egen rolle)

- g) Find en gangart: Overvej, hvordan din figur går, men du går rundt i rummet. Når du opdager en bestemt måde, så overdriv den. (Lærer bestemmer overdrivelsesniveau: 2x/4x/8x)
- h) Gå rundt og find en typisk gestus (Lærer viser selv en typisk gestus for og lader evt. usikre elever prøve den).
- i) Gå rundt og vis din gestus den, når du møder nogen i rummet.
- j) Find en talemåde ud fra sætningen på rollekortet:
- gentag sætningen og kombiner med forskellige følelser (lærer foreslår følelser, f.eks. kærlighed, vrede, forvirring, sorg, glæde. Regel: start og slut med en positiv følelse)
- gentag sætning med pause efter forskellige ord, udvælg den bedste pause
- gentag med forskellig rytme og tempo
- syng sætning på én tone, men forskellige tonehøjder for hver gentagelse
- syng sætning i Arnold Schönberg-version (fuldstændigt tilfældigt valgte toner i tonerækken)
- syng sætning i pop- eller folk-version
- syng sætning på operamåde: gentag det vigtigste ord i sætning mange gange og læg forskellige følelser den.

Figur 2: Figurens erhverv

- a) Uddel rollekort 2 (Materiale 7) (sættes evt. fast på bagsiden af rollekort 1 med db. klæbende tape)
- b) Læs rollekort 2 højt i munden på hinanden, men udskift teksten "du er" med "jeg er".
- c) Se på din figurs billede på kortet. Prøv at stå, gå og sid som ham eller hende.
- d) Find en gangart. Overvej, hvordan din figur går, mens du går rundt i rummet. Overdriv (lærer bestemmer overdrivelsesniveau).
- e) Find en typisk gestus og vis den, når du møder nogen i rummet.
- f) Kombiner de to figurer: På klap skifter gangart fra figur 1 til figur 2.
- g) Læs og overvej spørgsmålene på rollekort 2.

Det er meget vigtigt at tage ordentligt afsked med figuren/rollen, så man kan gå frisk og klar til næste time

Refleksion

Temaer: identifikation og nysgerrighed på rollerne
Metode: stil spørgsmål i grupperne
Spørgsmål: Hvordan oplevede du at være din figur?
Hvad ville du gerne spørge din figur om, hvis du mødte ham eller hende i Brugsen i eftermiddag?

	Mulighed For tværfaglighed	Dansk: Interview hinanden til vægvisen Skriv egen rollebiografi hjemme til vægvisen Optag videointerview og afspil på mange monitors på en gang
---	----------------------------	---

2. Generalprøve

- a) Lærer deler klassen i to hold, som opstilles i rækker med front mod hinanden, ca. 5 m. fra hinanden. Lad rækkerne gå mod hinanden, mens fig. prøves som generalprøve før præsentation:
- vis gangart figur 1
- vis gestus figur 1
- sig sætning
- syng sætning
- vis gangart figur 2
- vis gestus figur 2
- vis gangart figur 1

Regel: Lærer går selv med og bestemmer på den måde tempoet for afviklingen. Vigtigt at prøve i samme rækkefølge, som præsentationen afvikles i.

3. Præsentation

- b) Lærer deler klassen i x grupper med alle figurer repræsenteret ("cast groups"): Nedda/Columbine, Canio/Pjerrot, Tonio/pukkelryggen, Silvio/tilskueren, Beppo/Harlekin.
- c) Lad grupperne danne en halvcirkel med hver sin scene
- d) Præsenter i hver gruppe figurene som I har øvet under generalprøven.
- e) Lærer afspiller efter hver figurs præsentation den musik, der hører til den pågældende figur. Overvej hvilken øvrig information, vi får fra musikken (hvordan har Leoncavallo fortolket figuren?) Tal om jeres overvejelser i gruppen (lærer observerer).

Musikseksempler

Eks. 6: Canio
Eks. 7: Nedda
Eks. 8: Tonio
Eks. 9: Silvio
Eks. 10: Peppe

Farvel til figuren

Alle står i en cirkel. Tag kostumedelen(e) af (og affør dig hermed rollen) . hop 1 skridt frem og kast kostumet ind i midten. Lad kostumet ligge. (Lærer rydder op i kostumerne, når børnene er gået)

Modul 3: Nedda og mændene.

Formål: At give indsigt i relationerne mellem hovedfigurerne i Bajadser og hermed dybere forståelse for historien og måden den udtrykkes i musikken.

Materiale til modul 3:

Materiale 8, musikseksempler 11 – 14.

Opvarmning:

1. Fange kropsdele fra hinanden.

- Gå hurtigt rundt mellem hinanden i rummet.
- a) Prøv at fanga/tage forskellige kropsdele fra så mange som muligt ved at røre ved dem.
- b) Lærer styrer legen ved at nævne delen (f.eks. albue, hånd, skulder, knæhase, lænd, øre osv.
(NB. Bagsiden af kroppen er mindre sårbar og intim end forsiden)

2. I skulptørens værksted.

Dan grupper på 3 – 1 er skulptør og 2 formes til figurer.
Lærer: Giv hver gruppe et tema som skulptøren skal afbilde.
Ægte kærlighed
Ugengældt kærlighed
Jalousi
Hån (gøre nar af nogen)
Kedsomhed
Find evt. selv på andre, men vælg i hvert fald a,b og c

- a) Skulptøren former de to andre til skulpturen.
b) Udstilling. Alle skulptører går på udstilling og ser på skulpturerne.
c) Oplæs figurene.
d) Hver gruppe viser nu sin skulptur for de andre, som skal gætte, hvad temaet er.

Musikdramatisk arbejde: Neddas forhold til de 4 mandlige figurer – Tonio, Silvio, Canio og Peppe.

1. Skulpturevelse

Lærer. Del børnene børnene op i 3 – 5 grupper hvor hver figur/rolle er repræsenteret (castgroups).

- a) Hver gruppe bygger en afbildning af et forhold ud fra udleveret tekst (materiale 8).

- b) Fortolkning af billedet: Gruppe 1 viser skulpturen frem.
- c) Lærer spørger: Hvad ser I her? Hvordan er forholdet mellem figurene?
- d) Gruppe 2: samme procedure.
- e) Gruppe 3 viser deres skulptur. Øvrige deltagere kan stille sig ind i ved siden af en af figurene og sige dennes tanker (tænkebobler). (Lærer demonstrerer 1 – 2 gange)
- f) Gruppe 4 (og 5): Talebobler både med publikum og skulpturfigurene, således at tilskuere kan stille sig ved figuren og både tilskuer og figur udtaler figurens tanker på tegn fra lærer (berører skulder på den person som skal tale)
- g) Sammenhold skulptur med musik en gruppe ad gangen.

Musikks. 11 - 14

- h) Lærer spørgsmål: Hvordan passer musik og billede sammen? Hvem er personerne i skulpturen?
- i) Farvel til figuren: Ryst arme og ben godt. Sæt lyd på og få hele rummet til at vibrere.

Refleksion i grupperne.

Tema: Hvordan følte det at høre musikken, mens man stod i figuren?
 Hvordan var det at se på det. Havde man lyst til at ændre billedet?
 Lød sangen, som du havde regnet med?
 5 minutter i gruppen, derefter fremlægge det vigtigste i plenum.

Modul 4 – Nedda og Canio

Formål: At skabe grundlag for at opfinde en dialog mellem Nedda og Canio

Opvarmning

1. Teatermaskinefoto

Formål: Varme kroppen op og indføre børnene i temaer fra operaen

- a) Lærer vælger relevante temaer med udgangspunkt i modul 3 og formulerer dem som billedtitler: f.eks. "kommet hjem efter en lang rejse" (gensynsglæde), "afsked" (sorg og savn), "opdager snyderi" (utroskab), "spiller teater", "familien omkring morgenbordet" (relationer).
- b) Eleverne sidder på gulvet og danner halvcirkel som er en scene. Første elev kommer "på scenen" og laver første element i et still-billede (visl)
- c) elev bidrager til billedet, derefter 3. og 4.
- d) Alle klapper af billedet og læreren gentager titlen.
- e) Eleverne i billedet overvejer, hvilken position, de indtager og hvilken bevægelse, der er gået forud. Bevægelsen prøves. Hver gang stoppes omhyggeligt i still-billedet.
- f) En sætning, en lyd eller et udråb sættes på, når billedet er nået.
- g) Alle bevæger sig på en gang, hurtigt, langsomt... = teatermaskine. Tag foto.

Musikdramatisk arbejde

1. Overgang fra modul 3: Nedda og mændene.

- a) Klæd ud, så I kan gentage billederne fra modul 3: Nedda – Silvio, Nedda – Tonio, Nedda – Peppe, Nedda – Canio
- b) Gentag billeder fra modul 3 i nævnte rækkefølge: Nedda – Silvio, Nedda – Tonio, Nedda – Peppe, Nedda – Canio
- c) Nedkog de 4 grupper billeder (altså kun de elever, der var med i billedet og ikke dem, der formede) til 1 billede: Lærer tager 3 Nedda'er ud (husk at ta' kostumet af) og lader en (stærk) stå tilbage. Alle mændene bliver tilbage. Lav et sociogram, der beskriver, hvordan mændene har det med Nedda. Brug afstand, kropsholdning og ansigtsudtryk (står du langt fra, med ryggen til og et ligegyldigt udtryk, tæt på, med armene strakt ud og med et håbefuldt udtryk?)

2. Nedda

Alle elever lærer lekt. som skal siges af få efterfølgende, ingen keder sig og ingen udstilles

- a) Læs tekst (Materiale 9) højt + læg på Overhead Projektor
- b) Gå rundt i mellem hinanden, mens I læser højt og lærer teksten udenad.

- c) Stil op i rundkreds. Lærer siger en af de tre sætninger, kaster bold til elev, som siger en anden sætning. Fortsæt.
- d) 3 Neddaer (med kostumer) sætter sig på 3 stole. Får hver én af de sætninger, alle lærte lige før og læser den højt i rækkefølge. Gentag et par gange.

Lyt til musikken (musikkeksmpel 15)

- e) Drengene skriver – på baggrund af tekst og musik - sætninger, der beskriver, hvad Nedda drømmer om på papirark, der lægges bag Neddas stole.
- f) Pigeme henter et ark hver (lærer må få det til at passe med antal af børn) og forbereder sig på at læse teksten på arket.
- g) Pigeme går på skift op bag ved Nedda og læser højt og tydeligt hendes drømme højt.
- h) Refleksion: Lærer sætter sig mellem Neddaerne, som tager deres kostumer af. Neddaerne fortæller, hvordan det var at være Nedda og om drømmene kunne passe? Derefter reflekterer alle pigeme over, om drømmene kunne passe?
 (Vigtigt at lade Neddaerne lægge kostumet og lade dem reflektere før de andre, så de etablerer en distance mellem Nedda-figuren og dem selv).

3. Canio

- a) Udvalg 3 Canioer (med kostumer). Fordel tekst på de 3. (Materiale 10)
- b) De 3 Canioer sætter sig på 3 stole og læser teksten højt i rækkefølge. Gentag et par gange.

Lyt til musikken (musikkeksmpel 16)

- c) Pigeme skriver – på baggrund af tekst og musik - sætninger, der beskriver, hvad Canio drømmer om på papirark, der lægges bag Canios stole.
- d) Drengene henter et ark hver (lærer må få det til at passe med antal af børn) og forbereder sig på at læse teksten på arket.
- e) Drengene går på skift op bag ved Canio og læser højt og tydeligt hans drømme højt.
- f) Refleksion: Lærer sætter mellem Canioerne, som tager deres kostumer af. Canioerne fortæller, hvordan det var at være Canio og om drømmene kunne passe? Derefter reflekterer alle drengene over,

om drømmene kunne passe?

(Vigtigt at lade Canioerne lægge kostumet og reflektere først, så de etablerer en distance mellem Canio-figuren og dem selv).

Refleksion

Temaer: forhold, kærlighed, ægteskab, følelser
 For ideer til refleksionen: se arbejds metode-oversigt

Hjemmearbejde

Er nødvendig for sammenhængen, men kan startes på timen, hvis der er tid:

Skriv en dialog mellem Nedda og Canio over deres morgenmad. Sæt dialogen op på væg-avisen og læs hinandens.

Mulighed For tværfaglighed	Dansk: Lav hurtigskrivning på dialogen (på klassen), bytte-redigering, fælles oplæsning, dramatisering Billedkunst: Mal et billede af Nedda og Canio ved morgenmadsen.
----------------------------	---

Modul 5: Hvordan mon det går ?

Formål: At skabe nysgerrighed og åbenhed for, hvordan operaen slutter, og hvad konflikter kan munde ud i.

Materiale til modul 5
Materiale 11a, b + mat. 12, musikeks. 18

Opvarmning

1. Rytmeevelse (additive rytmer) (Formål: Samarbejde og opmærksomhed)

- Alle står i en cirkel. Lærer sætter i gang ved at klappe en enkel rytme for (se evt. materiale 10 for ideer). Først klapper alle rytmen sammen. Når den er inde i kroppen bliver rytmen stadigt svagere (diminuendo), så rytmen ender med at være "stum" (dvs. klap uden at klappe hænderne sammen).
- Lærer starter rytmen med første slag, hvorefter de øvrige fortsætter den, så den går cirklen rundt. Start i roligt tempo.
- Lærer: Stop rytmen og start igen nu i hurtigere tempo.

Regel: Fejl må ikke stoppe rytmen. Hvis en kommer til at lave fejl, skal de øvrige prøve at få rytmen på ret kurs igen. Fokuser på, hvordan I kan hjælpe hinanden frem for at udstille hinanden.

Musikdramatisk arbejde

1. Arbejde med sang-indstillinger ("Haltung")

- Børnene stiller op på 2 rækker overfor hinanden, drenge overfor piger. Drenge synger Canio fraser og piger Nedda fraser (Materiale 11)
- Hver gruppe vælger tre indstillinger/følelser eller evt. situationer/handlinger til den anden gruppe (f.eks. syng som om du er bange for noget/ i bad/ ude at cykle/ er en fin dame.
- Række 1 står, mens række 2 går frem mod rækken og synger frasen med den indstilling, som række 1 gav dem.
- De to rækker skiftes til at gå og syng.
- Række 1 og 2 aftaler hver for sig 3 indstillinger/følelser indbyrdes uden at fortælle dem til de andre.
- Rækkene stiller sig ryg mod ryg (uden at røre). Række 1 synger sin frase med den aftalte indstilling for række 2, der alle står med lukkede øjne imens.
- Række 2 gætter på indstillingen og så byttes der. Gentages 3 gange.

Kort refleksion (max. 3-5 min.)

Var det svært eller let at gætte indstillingerne? Hvad er det, der får frasen til at udtrykke en bestemt indstilling (tempo, styrke, artikulation).

2. Improvisationsarbejde over konflikten mellem Canio og Nedda (Materiale 12)

- Lærer: Læser regibemærkningerne højt for alle, så alle får en ide om, hvordan scenen skal se ud rent fysisk.
- Lærer: Vælg 2 af hver figur (Canio, Nedda, Silvio, Tonio og Peppe). Den ene af figurerne skal spille rollen (spiller), mens den anden skal læse dialog (= replikhaver). Placer replikhaverne på en række stole bag "scenen".
- Øvrige: Bygger scenen op, som improvisationen skal foregå i (i teatertruppens lejr, før forestillingen skal spille) bl. a. ud fra regibemærkningerne.
- Lærer læser regibemærkning, samt navnet på figuren. Replikhaver læser replik, mens spiller udfører rollens handling/udtryk.
- Hør musikken.
- Gentag improvisationen (skal ikke være kopi af første gang) mens musikken spiller (skal ikke spilles højere, end at replikhaverne kan læse replikkerne)
- Lærer: Stop musikken indimellem og gå ind og spørg figurerne:
  - Hvad vil du nu gøre?
  - Hvad føler du her? m.m.
- Øvrige får mulighed for at gøre det samme.

Regel: Klap signalerer, at man har et spørgsmål.

Kort feedback session:

Tema: Hvad skete der, da musikken kom på?

3. Tableau-arbejde over temaset "Hvordan kan historien ende?"

Model 1: Ud fra hjemmearbejde

Hvis børnene har skrevet slutninger som hjemmearbejde skal de kopieres, så der er eksemplarer til alle. Der vælges mellem disse på en af følgende måder:

- Lærer vælger før timen 1 (kopieret i 5 eksp. ud til hver Castgroup (vælger så varierede udgaver som muligt (happy ending, tragedie, komedie, farce m.m.)
- Alle slutningerne lægges i en bunke og børnene vælger tilfældigt ud blandt disse (så skal der være 5 kopier af alle)

- Børnene deles op i grupper, repræsenterende alle figurer (castgroups).
- Grupperne læser teksten igennem
- Hver gruppe planlægger og bygger en skulptur, som viser et slutbillede på forestillingen med alle figurer involveret (brug max. 10 min.)
- Slutbillederne vises for de andre grupper et ad gangen. De, der ikke selv er i tableau gætter på, hvad slutningen er.
- Alle billeder stiller op igen. Står i freeze-position, mens slutmusikken spilles. Hold billedet til musikken er helt færdig og bliv stående 10 sekunder.

Musikeks. 18

- Lærer klapper, som signal til at øvelsen er færdig.

Model 2 Uden hjemmearbejde

I stedet for at arbejde med egne tekster diskuterer grupperne hvilken slutning, de vil vælge til operaen. (Max. 15 min.) Derefter arbejdes fra punkt a-e.

Refleksion

Tema: Hvordan var det at stå i billedet, mens musikken spillede? Hvordan passede billedet og musik sammen? Hvordan tror du nu, at historien ender?

Bilag 2

Undervisningsmateriale, Metodeoversigt

Metode-oversigt

Opvarmningsøvelser

Har flere formål inkorporeret: Samle koncentration, fokusere på rummet og hinanden. Åbne sind og sanser for nye indtryk. Få kroppen i bevægelse og stemmen i gang. Afmontere generthed og forbehold.

Refleksionsmetoder

Fotos: Tag fotos af overblikssituationer, skulpturer osv. og sæt dem på vægavisen.

Musikalsk refleksion:

Mulighed for at associere til andre begrebsapparater: er musikken langsom, hurtig, en bestemt farve, et bestemt dyr, en bestemt følelse?

3 ord: Beskriv i tre ord din oplevelse. Kan fungere i både store og mindre grupper og evt. som midtvejsevaluering

Konkrete spørgsmål:

Stil spørgsmål som: Hvad ville du spørge din karakter om, hvis du mødte ham/hende? Hvordan var det for dig at arbejde med rollen? Hvad vil du gerne arbejde videre med?
Giv svar i plenum eller i mindre grupper

Hatten taler:

Lad en hat vandre i kredsen og give stemme til den, den er hos.

Interview: Lad eleverne interviewe hinanden to og to, med eller uden forberedelse, med eller uden fremlæggelse

Fra gruppe til plenum:

Diskuter et emne i grupper. Referer tilbage til plenum (vælg ordfører-øvelse).

Vandfald: Diskuter et emne i grupper. Første gruppe refererer, næste tilføjer OM noget nyt osv.

Matrix: Diskuter et emne i grupper. Bryd grupperne og sammensæt på tværs. Del viden i de nye grupper.

Individuel refleksion:

Hurtigskrivning (løft ikke blyanten fra papiret og skriv uden stop i 2 minutter)
 Hurtig-snak (alene)
 Tegne/male

Lærerrolle i refleksionssessions:

Lærer indgår ikke i gruppediskussionen, men holder sig i baggrunden.
 Eleverne vælger selv i grupperne, hvad de ønsker at dele med de øvrige.

Bilag 3**Undervisningsmateriale, Materiale 2-12****Materialeliste****Modul 1**

Mat. 1: Billeder af komedianter (Harlekin, Columbine, Brighella, Bajads/Pantalone)
 Mat. 2: Rollekort til kollektiv indlevelse
 Mat. 3: Korsætning (på tekst)
 Mat. 4: Korstrofe (på noder)

Modul 2

Mat. 5: Rytmekanon
 Mat. 6: Rollekort 1
 Mat. 7: Rollekort 2

Modul 3

Mat. 8: Dialogtekster til skulpturøvelse om Neddas relationer
 (svarer til mus.eks. 11-14)

Modul 4

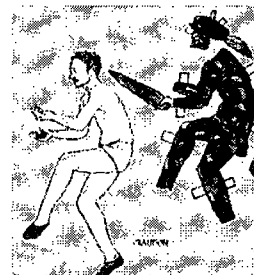
Mat. 9: Neddas tekst til øvelse 2
 Mat. 10: Canios tekst til øvelse 3

Modul 5

Mat. 11a: Neddas frase til musikdramatisk arbejde øvelse 1
 Mat. 11b: Canios frase til musikdramatisk arbejde øvelse 2
 Mat. 12: Tekst til musikdramatisk arbejde øvelse 2

Materiale 1

Commedia dell'arte billeder

Brighella**Harlekin****Columbine**

Pantalone

En rejsende teatertrup

Materiale 2

Rollekort til landsbyboerne.

Hvert barn skal kun have udleveret det rollekort, som er aktuelt for ham/hende.

De unge piger

Du er en af landsbyens unge piger og du er spændt fordi teatret kommer til byen. Det er en stille by du bor i og der sker ikke meget. Men når skuespillerne kommer, så bliver der fest. Mændene er flotte at kigge på og skuespillerinderne har farvestrålende og smart tøj, som du ikke kan købe i landsbyen. Din mor er bekymret og vil have, at du bliver hjemme. Hun siger at skuespillerne laver ballade og får unge piger til at rejse med dem.

Sætning: Min mor holder øje med mig...

Mødrene

Du er en af landsbyboerne. Du er gift og har en datter. Du er ikke glad for, at teatret kommer til byen, for du er bange for, at skuespillerne vil lokke din datter til at blive skuespiller og rejse væk med dem. Da du var ung kom teatret også til byen – og en af dine veninder stak af med skuespillerne. Du har aldrig set hende siden og vil ikke have, at det sker for din datter. Du prøver at få hende med i kirken i stedet for. Der sker ingen ulykker!

Sætning: Klokken kalder os til Herren!

De unge mænd

Du er en af landsbyens unge mænd og du er spændt fordi teatret kommer til byen. Det er en stille by du bor i og der sker ikke meget. Men når skuespillerne kommer, så bliver der fest. Din mor er bekymret: Hun siger, at skuespillerne laver ballade. Men din far synes det er festligt: Han siger, at klovnene er sjove og skuespillerinderne meget smukke – så dem glæder du dig til at se. Du har glædet dig længe til at de skulle komme...

Sætning: De er her! De vender tilbage...

Fædrene

Du er en af borgeme i landsbyen. Du er gift og din kone synes bestemt ikke det er sjovt, at teatret kommer til byen. Hun er bange for, at skuespillerne vil lave ballade og lokke de unge drenge og piger til at rejse med dem. Du synes det er festligt når teatret kommer og glæder dig til det hvert år. Du skal se forestillingen med din søn – og nok også kigge lidt på de smukke skuespillerinder.

Sætning: Alle griner af de sjove klovnenumre!

De handlende Du er købmand i landsbyen. Din butik er ikke ret stor og til daglig sælger du ikke særlig meget. Du glæder dig derfor til, at skuespillerne kommer til byen. Så bliver der fest og alle køber lidt mere end de plejer - og så tjener du flere penge. Så du håber at skuespillerne vil blive et par dage i byen inden de rejser videre.

Sætning: Leve Bajads! Leve Bajads

Skolelæreren

Du er skolelærer i landsbyen. Du elsker når teatret kommer til byen. Dengang du var ung drømte du om at blive skuespiller og rejse rundt i landet med en skuespillertrup. Du ville spille Harlekin i komedien for du syntes, at han var den sjoveste af figurene – og så fik han altid Columbine til sidst.

Sætning: Bravo Harlekin! Altid i godt humør!

Bedstemødrene

Du er en gammel kone, der bor i landsbyen. Dine børn er voksne og dine mange børnebørn er snart store alle sammen. Du kan godt lide al den postyr, der følger med når skuespillerne kommer til byen. Det minder dig om dengang du var ung og der var fest i byen. Du synes de unge skal have lov til at more sig ligesom du selv gjorde.

Sætning: Gud velsigne ungdommen!

Bedstefædrene

Du er en gammel mand, der bor i landsbyen. Dine børn er voksne og dine mange børnebørn er snart store alle sammen. Du kan lide ro og fred og er ikke glad for al den postyr, der følger med når skuespillerne kommer til byen. Hvis det stod til dig blev de alle jaget ud af byen så du kunne få din middagslur i fred!

Sætning: Hvilket djævelskab!

Materiale 3

Korsætning: Vi klapper af de kloge og de dumme

Materiale 4

Materiale 5

Talekor

Le - ve Ba - jads - str!
Han som tog dig med
Er jeg en mand?
Te - a - ter - et og bli - ver et ikke - det sam - me. Te -

Silvio:

Du hedder Silvio og du er bonde. Du bor i landsbyen, hvor Canios teatertrup indimellem kommer på besøg. Du er ung og ser godt ud og fuld af romantiske følelser. Du er forelsket i Nedda, som er gift med Canio. I mødes i hemmelighed, når Canio ikke er der. Du ved, at Nedda skal rejse igen efter sin optræden. Det gør dig ulykkelig. Du ønsker, at Nedda skal stikke af fra Canio sammen med dig.

Sætning: Hvad skal der blive af mig?

Spørgsmål: Hvor gammel er du? Bor du sammen med din far og mor? Hvad er din yndlingsret?

Peppe:

Du er gøgler i Canios teatertrup. Du er gode venner med Canio, men du er også gode venner med Nedda, Canios kone. Når Canio bliver vred på sin kone, forsøger du ofte at få ham til at falde til ro. Du ved godt, at Canio kan finde på at slå sin kone og holder ikke af vold. Du er den, som prøver at få alt til at glide.

Sætning: Lad os gå, af sted, klæd jer om, cheff!

Spørgsmål: Hvor gammel er du? Hvad synes du er sjovt at lave, når du har fri?

Materiale 6.

Rollekort til de dramatiske figurer.

Hvert barn skal kun have udleveret det rollekort, som er aktuelt for ham/hende.

Canio

Du hedder Canio og er leder af din egen skuespillertrup, som du rejser rundt med i Italien. Du er gift med Nedda, som også er skuespiller. Du har lært Nedda alt hvad hun kan. Du fandt hende som ganske ung pige forældreløs på vejen og tog hende til dig. Hun var nær død af sult, men du tog dig af hende og giftede dig med hende. Du er besat af kærlighed til Nedda og bliver ofte jaloux på andre mænd. Du er noget ældre end Nedda. Når du bliver vred, kan du godt blive voldelig mod andre.

Sætning: Le Bajads, og alle vil klappe.

Spørgsmål: Hvor gammel er du? Hvad er din yndlingsret? Hvad synes du om at rejse rundt?

Nedda:

Du hedder Nedda og du er skuespiller i en omreisende teatertrup. Du er ung og meget smuk. Du er gift med Canio, som leder truppen. Du mødte Canio, da du var ganske ung og meget fattig, ja næsten død af sult. Han tog dig med og giftede sig med dig. Canio lærte dig at spille teater. Du elsker ikke Canio, men er i stedet interesseret i Silvio, som bor i landsbyen. Du længes væk fra livet som skuespiller og drømmer om frihed.

Sætning: Jeg er fuld af liv!

Spørgsmål: Hvor gammel er du? Hvad laver du, når du har fri? Hvad er din yndlingsfarve?

Tonio:

Du hedder Tonio og er gøgler i Canios teatertrup. Du er pukkelrygget og grim. Folk væmmes, når de ser dig. Du er ikke særlig klog, men snu og hævngherrig. Du bliver meget såret, når nogen griner af dig, fordi du er kræbling. Hvis nogen håner dig, kan du godt finde på at sladre og skabe konflikter. Du er forelsket i Nedda, selvom hun er gift med Canio, som er din chef og ven.

Sætning: Jeg ved, at jeg er grim og vækker afsky.

Spørgsmål: Hvor gammel er du? Hvad kunne du lide at lege med, da du var barn?

Materiale 7.

Rollekort til Commedia dell'arte figurerne.

Hvert barn skal kun have udleveret det rollekort, som er aktuelt for ham/hende

Bajads (spilles af Canio):

Bajads er en gammel mand. Han er glad for unge piger – især for Columbine. Han er også meget glad for penge og er noget af en gniar. Han tror altid, at alle vil bedrage ham. Han klager tit over ondt i ryggen, knæene eller andre steder for at få medlidenhed.

Hvis Bajads var et dyr ville han være en hane.

Spørgsmål: Hvad synes Canio om at spille Bajads?

I Commedia dell'arte (italiensk teaterform) kaldes Bajads "Pantalone".

Columbine (spilles af Nedda):

Columbine er den kække, unge tjenestepige. Hun er frisk og fræk og flirter gerne med alle. Hun svanser rundt med meget små skridt. Hun ved, at hun kan klare det meste.

Hvis Columbine var et dyr ville hun være en kælen kat.

Spørgsmål: Hvad synes Nedda om at spille Columbine?

I Commedia dell'arte (italiensk teaterform) kaldes Columbine også "zagna" eller "zanni".

Harlekin (spilles af Peppe):

Harlekin er som en lille dreng, legesyg, charmerende og fornøjet. Han husker ikke så langt og er mest optaget af at få fat på noget at spise og af at have det sjovt. Han bekymrer sig ikke om noget som helst.

Hvis Harlekin var et dyr ville han være en hundehvalp.

Spørgsmål: Hvad synes Peppe om at spille Harlekin?

I Commedia dell'arte (italiensk teaterform) kaldes Harlekin "Arlecchino".

Taddeo (spilles af Tonio):

Taddeo er fuld af list og intriger. Han spiller ofte dobbeltspil for at opnå noget. Han lyver gerne, og gør altid det, som er til fordel for ham selv.

Hvis Taddeo var et dyr, ville han være en rotte eller en slange.

Spørgsmål: Hvad synes Tonio om at spille Taddeo?

I Commedia dell'arte (italiensk teaterform) kaldes Taddeo "Brighella".

Tilskueren (Silvio):

Teatertilskueren til komedien er forventningsfuld og lader sig let imponere. Han står ofte op under forestillingen og lever sig helt ind i rollerne. Han er måske lidt naiv, og ler og græder med figurene i komedien. Måske bliver han forelsket i én af de smukke skuespillerinder?

Spørgsmål: Hvad synes tilskueren om at se teaterstykkene?

Materiale nr. 8 :

NB: bornene skal ikke have oplysning om navne på figurerne, men kun nedenstående tekst !

(Nedda/Tonio): (Musik eksempel 11)

Han : Lad mig sige dig, at.
 Hun: du elsker mig ? Ha ha ha
 Han: Le ikke af mig !
 Hun: Sig det, mens du skaber dig på scenen !
 Han: Du ved ikke, hvor meget du sårer mig.
 Hun: Spar din plage .. Haha !

(Nedda/Peppo som Columbine og Harlekin) (Musik eksempel 12)

Han: Endelig hører kærligheden vore bønner
 Hun: Lad os spise ! Se min kære, hvilken herlig lille middag jeg har lavet til dig !
 Han: Se, min kære ! Hvilken gudedrik, som jeg har bragt dig !

(Nedda/Silvio) (Musik eksempel 13)

Hun: Lad os glemme alt ! Se mig i øjnene
 Han : Ja, se mig i øjnene
 Begge: Kys mig, lad os glemme alt ! Jeg elsker dig !

(Nedda/Canio) (Musik eksempel 14)

Han : Sig mig navnet på din elsker !
 Hun: Hvem ?
 Han : Du , sig mig det, usle kvinde !
 Hun: Jeg er tavs som graven!
 Han : Jeg vil vide navnet !

Materiale 9**Nedda:**

Jeg er fuld af liv, jeg er fuld af drømme
 Men hvad er det jeg drømmer om ?

Materiale 10**Canio:**

Optræde ! Imens jeg er grebet af vanvid ..
 Dog, det er nødvendigt ! Tag dig nu sammen !
 Er du en mand eller hvad !

Materiale 11 a
Uddrag af Neddas arie

Flyv nu et sted med en ven til et andet sted.

Materiale 11b

Klød dig i jækken, og smink dig ned kin der!

Materiale 12**Nedda**

Ja... Kys mig!
 Ja, se på mig og kys mig!
 Jeg elsker dig, jeg elsker dig.

(Silvio og Nedda går talende hen imod muren, mens Canio og Tonio kommer gående med forsigtige skridt.)

Tonio

(holder Canio tilbage)
 Gå forsigtigt og du vil overraske dem!

(Canio går forsigtigt fremad, stadig holdt tilbage af Tomo, og kan ikke se, at Silvio skræver over muren.)

Silvio

(Silvio sidder midt på muren)
 Når det bliver nat, vil jeg være dernede.
 Gå forsigtigt derned og du vil finde mig.
(Silvio forsvinder og Canio nærmer sig hjørnet af teatret)

Nedda

(til Silvio som er forsvundet)
 Når det bliver nat vil jeg for altid være din.

Canio

(hører disse ord og udstøder et brøl)
 Ah!

Nedda

(vender sig rædselslagen og råber mod muren)
 Flygt!

(I et spring nær Canio hen til muren. Nedda stiller sig i vejen for ham, men efter en kort kamp skubber han hende til side, kravler over muren og forsvinder)
(Tonio bliver stående til venstre og betragter Nedda, som lytter efter lyde af kamp)

Nedda

Hjælp ham, Vorherre!

Canio
(fra kulissen)
Din idiot, du skjuler dig!

Tonio
(med en ond latter)
Hahaha!

Nedda
(vender sig mod Toni og ser på ham)
Du ødelægger mit liv!

Tonio
Jeg gør, hvad jeg kan!

Nedda
Det var det, jeg frygtede.

Tonio
Jeg opgiver ikke min hævn!

Nedda
Jeg synes, du er afskyelig og led!

Tonio
Det glæder mig så sandelig!

(Canio er imens kravlet over muren og kommer ind på scenen, tørrer svæden fra panden)

Canio
(vredt)
Hån og spot!
Han var væk! Han må kende stien meget godt.
Men det kan også være lige meget, for nu skal du sige mig navnet på den elendige elsker!

Nedda
(Vender sig uroligt)
Hvem?

Canio
(rasende)
Du, ved den evige fader!
(tager en kniv frem af bæltet)
Når jeg ikke har dræbt dig, er det fordi jeg vil høre hans navn, for jeg sviner denne kniv til med dit stinkende blod!
Tal!

Nedda
Du fornærmer mig forgæves.
Jeg er tavs som graven!

Canio
(brolende)
Navnet, navnet, sig det nu, kvinde!

Nedda
Nej! Nej, jeg siger det aldrig!

Canio
(kastet sig rasende frem med loftet kniv)
Sig det!

(Peppe kommer ind fra venstre og løber hen til Canio, hiver kniven fra ham og kaster den bort mellem træerne)

Peppe
Chef! Hvad gør du? For Guds skyld! Folk kommer ud fra kirken! De er på vej til forestillingen. Lad os gå... godt, bliv rolig!

Bilag 4–9 Dokumentationsmateriale

Bilag 4 – Lærerevalueringer

4.1. Del-evalueringer

4.2. Afsluttende evalueringer

4.1.

DEL-EVALUERING: LÆRERNES BEDØMMEELSE AF KURSET MED MARKUS KOSUCH

A. Korsholm Skole, Hinnerup – 4. a., Ingeborg Kjær Hansen.
B. Præstemarkskolen, Søften – 5. årgang, Steen Christensen og Kirsten Kragstig Pedersen

1. Har du særlige forudsætninger for at arbejde med opera?

A. Læruddannet med musik på linje. Har arbejdet med teater, dans og musik i mange år, og har interesse for dette. Men særlige forudsætninger indenfor lige opera har jeg ikke.
B. Ikke specielt.

2. Har kurset givet dig lyst til at arbejde med musikdramatik og børn?

A. I allerhøjeste grad.
B. I høj grad.

3. I hvilken grad har kurset rustet dig til at arbejde med opera ude i din klasse?

(meget godt) (godt) (mindre godt)
A. XXXX
B. X

4. Har du savnet noget i kursusforløbet?

A. ---
B. Nej, det var meget overens med det fremlagte udspil.

5. Hvis ja, hvad?

A. ---
B. Ville gerne have arbejdet mere med selve musikken, og de virkemidler den bruger til at udtrykke det dramatiske.

Liste over musikkseksempler (Lyttmateriale)

Indspilning : RCA- rød søal – Opera Treasury (Domingo/Caballé/Milnes/McDaniel)
Partitur : Ricordi

Modul		Partitur s.	CDTrack/Time
Eks. 1:	Korfølelse (Glæde)	29	3/1:40-2:01
Eks. 2:	Korfølelse (Angst)	19-22	3/0:35-1:01
Eks. 3:	Korfølelse (Forventning)	53-55	7/0:0-1:00
Eks. 4:	Korfølelse (Tristhed)	132-133	15/0:00-01:01
Eks. 5:	Korfølelse (Forventning)	138-139	16/0:23-0:56
Modul 2			
Eks. 6:	Canio	128-129	14/0:98-1:23
Eks. 7:	Nedda	67	8/0:57-1:30
Eks. 8:	Tonio	78	10/0:50-1:26
Eks. 9:	Silvio	95	11/2:26-2:2:56
Eks. 10:	Peppe	126	13/4:29-4:45
Modul 3			
Eks. 11	Nedda/Tonio	80-82	10/1:42-3:00
Eks. 12	Columbine/Harlekin	177-179	19/4:07-5:20
Eks. 13	Nedda/Silvio	113-114	12/2:13-3:50
Eks. 14	Nedda/Canio	120-122	13/2:00-2:55
Modul 4			
Eks. 15	Neddas arie (uddrag) (start ciffer 39)	69-76	Hele track 9
Eks. 16	Canios arie	128-131	14/1:00-4:00
Eks. 17	Scene til improvisationsøvelse	114-123	12/3:45-hele 13
Modul 5			
Eks. 18	Slutmusik	203 – 204	22/2:22-3:15

6. Hvad forventer du, at børnene skal lære i dette forløb?

- A. De skal lære sig selv og operaen og genren bedre at kende. Blive bedre til at kaste sig ud i noget de ikke ved hvad er, at kunne sætte sig ind i andre menneskers følelser og reaktioner, have det sjovt samtidig med de lærer og udvikler sig. Sammenhold i klassen, god fælles oplevelse.
B. Vi forventer, de får et "tæt" forhold (ejerskab) til Bajadser. At de oplever sig selv som en del af stykket. Vi forventer også, at de oplever musikken som fortællende.

7. Hvad forventer du vil blive næmt i det kommende forløb i klassen?

- A. At motivere dem og få dem med på ideerne.
B. Det kan blive nemlig næmt at lave teater-øvelserne.

8. Hvad tror du bliver en udfordring?

- A. Som lærer at være dygtig nok og kunne fastholde elever og linjen i undervisningen, om jeg kan bevare overblikket!
B. At introducere musikken...

Øvrige kommentarer

- A. ---
B. Det var generelt et rigtig godt kursus, og vi har både som musik- og dansklærer fået meget inspiration og idéer til mit arbejde. Også personligt er vi blevet udfordret. Vi vil til hver en tid deltage i noget lignende igen.

4.2.

EVALUERING: LÆRERNES BEDØMMELSE AF PROJEKTET

- A. Korsholm Skole, Hinnerup – 4. a., Ingeborg Kjær Hansen.
B. Præstemarkskolen, Søften – 5. årgang, Steen Christensen og Kirsten Kragsg Pedersen

1. Har forløbet i klassen indfriet de forventninger, som du beskrev i din delevaluering?

- A. Ja, det har det i høj grad
B. Helt sikkert og mere til. Selve opgaverne har været mere spændende end forventet. De har fanget børnene godt.

2. I hvilken grad lever materialet op til formålet, som det beskrives i invitationen til lærerne (... at introducere en metode til at anvende i grundskolens undervisning inden for fagene musik, drama, dans og billedkunst og at give deltagerne mulighed for at skabe og opleve musikalsk-dramatiske kerneoplevelser, som i indhold, kvalitet og oprindelse ligner dem, man kan få, når man oplever opera.)?

Meget godt: _____ Godt: _____

Mindre godt:	
A.	X
B.	X

UNDERVISNINGSMATERIALET

3. I hvilken grad har kurset rustet dig til de opgaver, der ligger i undervisningsmaterialet?

- Meget godt: _____ Godt: _____
Mindre godt:
A. X
B. X

4. I invitationen står der under overskriften "Faglige forudsætninger", at der ikke forventes særlige musikfaglige kompetencer ud over det, en musiklærer skal kunne dække i sin undervisning... Har du oplevet manglende faglig kompetence i forhold til nogle af opgaverne i materialet? I bekræftende fald hvilke, og hvad har det betydet for dit forløb?

- A. Jeg har ikke oplevet manglende kompetence, men det er vigtigt i invitationen at understrege en vis åbenhed overfor dramatisk/kropsligt arbejde, da det jo fylder meget og er en stor del af arbejdet. Hvis man ikke har den åbenhed i interesse tror jeg det vil falde nogen lidt svært.
B. Nej, godt beskrevet materiale.

5. Hvilke øvelser i materialet vil du fremhæve som særligt velegnede?

- A. Det at leve sig ind i en rolle, at påtage sig en figur igennem hele forløbet. Arbejdet med at synge, som "Tempes" ind ganske stille, og pludselig synger man en lang flot "operafrase" som virker. Statue arbejdet, at forholde sig til hinanden, at improvisere. At blive stillet spørgsmål i den figur man er.
B. Refleksions-delen er utrolig god og væsentlig. Den har samlet trådene efter hvert modul. Vi får også et indtryk af hvor børnene er. De opgaver hvor drama og musik er blevet koblet, har fungeret rigtig godt.

6. Hvad var mindre godt?

- A. ---
B. Sang-udsnittene kom til aldrig til at virke, melodierne var for svære. Øvelsen hvor bolden skulle kastes rundt flyttede fokus. Hjemmeopgaven i 4. modul kunne ikke bruges i 5. modul, da den ikke var klart beskrevet, så vi synes ikke den hang sammen med det 5. modul.

PRAKSIS

7. Hvilke fag har været inddraget og i hvilket omfang?

- A. Dansk 2 timer, musik 8 timer.
B. Billedkunst i begrænset omfang og musik.

8. Er der særlige forhold, som har haft betydning for forløbet (tidsrammen, fysiske rammer, antallet af elever, kønsopdeling, koncentreret forløb...)?

- A. Rammer: til nogle øvelser er en gymnastisk god fordi man har brug for meget plads, men til andre øvelser er den for stor og rungende. Specielt til de mere krævende dramatiske øvelser hvor vi skal bevare koncentrationen og intimiteten. Godt hvis man har

to steder at veksle imellem. Tidsramme: vigtigt at man har mulighed for at kunne gå ud over timen med fx 10 min., da det kan være svært at nå alle moduler på 2 lektioner.
B. Vi har delt gruppen i drenge og piger. Der har været forskel på drengenes og pigernes tilgang til stoffet. Pigerne har nået det hele i manuskriptet, det nåede drengene ikke. Figurene er blevet integreret hos børnene i forskellige hastigheder. Nogle øvelser har drengene været hurtige til at forstå, hvor pigerne har brugt længere tid på at stille spørgsmål og forstå opgaven. Og omvendt.

9. Beskriv en eller to stjernestunder fra forløbet med børnene.

- A. Øvelsen hvor de skal sige sætninger, og til sidst synge dem. Øvelsen hvor de skal sige hvad de tror de andre figurer tænker i den situation de har stillet op.
B. For pigerne: sociogrammet for Nedda og mændenes forhold til hende, stjernestund. For drengene: læseteater i modul 5, stjernestund.

10. Har din skoles ledelse bakket dit arbejde og dermed projektet op? Hvordan?

- A. Meget. Han har været interesseret, og givet mig timer til forløbet. Har gerne ville hjælpe med at jeg kunne få lokaler selvom andre havde booket dem. Jeg kunne mærke han også syntes det var et vigtigt forløb.
B. Jep. Vi har fået den plads og de muligheder vi skulle bruge for at kunne komme i musikhuset men også i det daglige arbejde.

11. Har der været spontane tilkendegivelser på projektet fra

- a. børn
b. forældre
c. kolleger
d. ledelse
Hvis ja, hvilke?

- A.
a. børn: "jubii vi skal lave bajadser i dag", "det er bare fedt!", de har fortalt om hvordan de har fortalt om det dertjemme og diskuteret med forældre fx hvad bajadser betød.
b. forældre: "Hold da op hvor går Jonathan meget op i det der opera"
c. kolleger: Næ, men min begejstring har smittet af og gjort dem nysgerrige.
d. ledelse: Ditto.
B.
a. børn: Ja, mange.
b. forældre: Ja, et par stykker.
c. kolleger: Ja, interesse.
d. ledelse: Ja, interesse.

FAGLIGT UDBYTT

12. Hvad oplever du, at børnene har lært af forløbet?

- A. At opera er en oplevelse og en indlevelse værd. At ordet opera er blevet et positivt og kendt ord, som fremover vil gøre dem nysgerrige i stedet for afstandtagende.
B. Vi tror ikke, de har lært så meget konkret. Vi tror, at vi har vakt en nysgerrighed og en lille åbning for noget ukendt. De har nok lært at der i en opera foregår en historie, det er ikke kun "skrigen", som ellers er blevet brugt om opera.

13. Hvad har du selv lært?

- A. En metode som jeg vil kunne bruge i mange andre forløb, det være sig i arbejdet med musik, drama, tekst og billeder.
B. Vi har lært nogle gode måder at arbejde på, som vi mener også kan overføres til dansk.

14. Hvad gør denne metode særligt velegnet til at forberede børn på en operaforestilling?

- A. De kommer bagom teksten, figurene og mærker følelserne på egen krop. Metoden og opgaverne er så åbne at der ikke er nogen forkerte svar, og dette gør at de tør bevæge sig ind i emnet, uden forbehold. Det er deres oplevelse og deres svar der er de rigtige og alt bliver taget alvorligt og kan bruges.
Godt at de ikke får historien fra starten, godt at de dermed undres og bliver nysgerrige og ser en historie folde sig ud inde i deres egne hoveder, så det ikke er os der kommer og pådutter dem en version som den rigtige. Musik, drama, (livet!) skal jo tolkes ud fra den enkeltes oplevelse og ikke som et stykke med kun en løsning.
B. De har været i rollerne, de har mærket de store, dramatiske følelser. Stor genkendelighed til figurene. Metoden har ikke stillet nogle krav om omkring kvalitet og hvad der er rigtigt i forhold til operaen. Børnene får selv lov til at skabe deres figurer. Ingen krav til bestemte forudsætninger for at kunne være deltagende.

15. Føler du, at du vil være i stand til at arbejde videre med metoden og dens forslag til progression også i andre fag (drama, dans...)?

- A. Ja, men jeg ved også at det i starten vil kræve et kæmpestort forbrug af mine forberedelsestimer, inden jeg har det så meget inde under huden at det bare er noget jeg lige gør. Det kunne være fint at dette kursus indeholdt fx 10 timer til i grupper at udarbejde et undervisningsforløb ud fra et valgfrit tema (musik, tekst, billeder, dans), som man så senere afprøvede i sin klasse.
B. Ja.

16. Hvordan ser du dette projekt ind i musikfagets CKF'er, og hvilket område inden for Fælles Mål tilgodeses ved denne metode?

- A. ---
B. De væsentligste er: lytte åbent og opmærksomt til indspillet og fremført musik og udtrykke deres oplevelse af musik i ord, billeder og bevægelse (Musikforståelse).

GENERELT

Har du andet at tilføje, så skriv det her:

- A. ---
B. ---

Har du gjort notater undervejs, som du vil dele med os?

- A. ---
B. Ja da.

Må vi referere til dig (presse, musikstuderende, høringer...)? Ønsker du at deltage i et tilsvarende forløb igen?

- A. Jeps
B. Ja, meget gerne.

Ønsker du at deltage i et tilsvarende forløb igen?

- A. I allerhøjeste grad, gerne 1 – 2 om året!
B. Ja, meget gerne.

Ønsker du at få tilsendt fremtidige undervisningsmaterialer?

- A. Jeps
B. Ja, meget gerne.

Ønsker du at blive optaget på en mailingliste og løbende få information om operaaktiviteter for børn (forestillinger, åbne workshops, introduktioner osv.)?

- A. Jeps
B. Ja, meget gerne.

Bilag 5

Elevevalueringer

5.1. Evalueringsskema: Elevernes bedømmelse af projektet

5.2. Korsholm Skole

5.3. Hald-Kærby Skole

5.4. Mørke Skole

5.5. Præstemarkskolen

5.1.

EVALUERINGSKEMA: ELEVERNES BEDØMMELSE AF PROJEKTET

1. Blev du glad, da du hørte, at din klasse skulle være med i operaprojektet?
2. Hvad var godt ved at arbejde med rollerne i *Bajadsær* før forestillingen i Musikhuset?
3. Hvilke øvelser var sjove?
4. Hvilke øvelser husker du som mindre sjove?
5. Hvad har du lært af at arbejde på den måde med din klasse?
6. Har du været til en operaforestilling før?

7. Hvad gjorde det ved din oplevelse, at du har prøvet at være en af personerne i operaen?

8. Var der noget ved personerne, der overraskede dig? Hvis ja, hvad?

9. Var der andre ting, der var anderledes, end du havde ventet? Hvis ja, hvad?

10. Hvad gør det ved historien, at der kommer musik på?

11. Hvad har du lært af at være med i projektet?

12. Kunne du tænke dig at være med i sådan et operaprojekt igen?

13. Her må du skrive andre ting, som du har tænkt på.

5.2.

KORSHOLM SKOLE

1. Blev du glad, da du hørte, at din klasse skulle være med i operaprojektet?

- Ja. Jeg blev glad for at jeg havde fået chancen til en opera koncert. - Ja. Jeg blev glad fordi jeg syntes det kunne blive sjovt og jeg ville gerne se en opera. - Ja. Jeg syntes at de lød spændende at man skulle arbejde med noget helt nyt. - Jeg blev glad fordi at jeg tænkte at det ville blive spændende. - Lidt. Fordi jeg troede vi skulle synge og holde tonerne og at der ikke var teater med. - Nej. Fordi jeg tænkte at det var noget skræleri. - Ja. Jeg blev glad fordi de lød spændende. - Ja. Fordi jeg syntes at det lød spændende. - Nej. Jeg troede ikke det ville blive sjovt. Men det var det. - Let. Fordi jeg troede at vi skulle synge. - Nej. Fordi jeg troede at det bare var noget man sang og intet teater og at det ikke betød noget. - Nej. Fordi jeg ikke syntes opera er spændende. - Ja. Fordi jeg ikke har prøvet det før. - Nej. For de jeg troede vi skulle synge opera. - Nej. Fordi jeg troede at det var fordi vi skulle synge opera. - Let. Fordi jeg vest at opera var let kedelig. - Ja. Fordi jeg aldrig har om det. Og det lød spændende. - Nej. Jeg troede vi skulle synge opera. - Lidt. Fordi jeg ikke havde prøvet de før. - [- Kom først med i slutningen]. - Ja. Fordi det lød sjov. - Ja. Forde at jeg syntens at det var spændende.

Timerne på skolen

2. Hvad var godt ved at arbejde med rollerne i *Bajadsær* før forestillingen i Musikhuset?

- Det var at man ikke vidste hvordan personerne var og at man også vidste mere om personerne. - Det var godt at vi arbejdede med det før fordi at så når man skal se den ved man hvem de forskellige er og vad historien er. - Det var godt at man vidste lidt mere om det. - Det er nok af at man ved hvem personerne var og hvad deres personlighed var. - Man vidst lidt mere om Bajadsær. - At man viste hvilken person der var med. - Det var godt at arbejde med rollerne fordi det var spændende. - Det hele. - Man vidste ikke hvordan de opfalte sig. - Så viste man let om forestillingen. - Jeg ved stadig ikke hvad en bajads er. - Det var lidt sjovt at gå rundt ligesom Canio. - Men vest legt om de [man vidste lidt om

dem]. - Så ved jeg lidt mere om det. - Det var godt for ellers kunne man ikke forstå den. - Det var got fordi så veste jeg let om var da sede [hvad der skete]. - Fordi så ved man mere om det. Og så er det bedre. - Så vidste jeg lidt mere om hvad den handlede om. - Fordi så vist man lidt om hvad det var. - Viste mere om det at hvære Bæbe [Peppe]. - Så fant man ud af vad de lavede og veiken persolihede [personlighed] de har. - Forde så ved man mere om det.

3. Hvilke øvelser var sjove?

- Det var sjovt da vi skulle gå i tempo inde i musiklokalet. - Det var sjovt at skulle læse op mens der var en anden der bevæget sig på scenen. - Lave fælles statuer i grupper og andet gruppearbejde. - Det jeg syntes var sjovest var nok at vi skulle lave en der læser og en der viser skuespillet. - Det var sjovt med tempo-skift. - Dem med at gå i forskellige tempoer. - At man skulle være i grupper og lavede fælles statue arbejde. - Det med gestus. Fælles grupe arbejde. - Tempo, gestus, grupe arbejdet, da vi skulle synge. - At spille nolie af skuespelne. - Var her ikke. - Gå ligesom Canio og at selv vælge hvem jeg ville være og være med i forestillingen. - Alt var sjovt. - At få en rolle. - Det var den hvor man skulle forme ud fra forskellige følelser. - At skul kid saj ud [at skulle klæde sig ud]. - Føles stagne billeder [fælles statuebilleder]. - At læse op mens der var nogen der spillede det man læste op. - Fælles statuer-billeder. - At hvære Bæbe [Peppe]. - Gesstus. - Det var at vi skulle sto for [foran] hinnnenen ... så gik man foran en og leve [lavede] en sjove ting.

4. Hvilke øvelser husker du som mindre sjove?

- Det var ikke særlig sjov da vi lavede fællesskulptur for hinanden. - Det var kedeligt da vi skulle stå i tempo til et specielt punkt. - Gå i tempo. - Gå i tempo og at man skulle stå to og to foran hinanden og så skulle den første gå frem og synge for den anden. - Gruppearbejde. - At jeg troede vi skulle synge opera. - At man skulle gå frem og synge. - At vi skulle synge det der stod på rolle kortet. - minus: [der var ingen mindre sjove øvelser]. - Der var ingen ting der ikke var sjovt. - Var her ikke. - Tempoerne. - Egen [ingen]. - At jeg troede jeg skulle synge. - Det var hvor man skulle gå rundt som en gamel bedstemor eller en anden. - At jeg valgte Nedda. - Tempo. - Der var ikke nogen. - At skulle gå i forskelligt tempo. - Ingen. - Ganarte [gangarter]. - Ikke nogen.

5. Hvad har du lært af at arbejde på den måde med din klasse?

- Jeg har lært at samarbejde med andre for klassen parvis og det var faktisk sjovt at samarbejde. - Jeg har lært at jeg kan lide at spille skuespil og at ting ikke er pinlige. - At opera ikke bare er sang, men også teater. - Jeg har lært at opera ikke kun er noget hvor der står og skræler men også at de også laver skuespil imens. - At man ikke skulle synge ret meget. - At blive bedre til gruppearbejde. - At man lærte at være sammen i grupper. - At samarbejde. - Samarbejde. - At man ikke bare skal syng. - At der er teater med og at det er et sprog. - Ingen ting. - Opera. - Jeg har lært mange ting. F.x. at spille en anden person. - At det var pinli for de ander i klassen. - At opera ikke kun er noget hvor man synger også noget med roller. - At stå på en sene uden at tøve. At det ikke kun er hvor man skal synge. - At opra ike kun er at synge. - Hved ikke. - At det ikke er kedlig. - Arbejde sammen med en dreng og en pige

Bajadser i Musikhuset

6. Har du været til en operaforestilling før?

- Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej.

7. Hvad gjorde det ved din oplevelse, at du har prøvet at være en af personerne i operaen?

- Så vidste jeg ikke hvem der er hvem og så vidste jeg også mere om personerne. - Det gjorde at man kente figurene bedre og at man glæder sig til at se hvordan de ser ud. - Man vidste hvordan de var og det hjalp til at forstå. - Ja det gjorde det at jeg vidste hvem Nedda, Peppe, Tonio, Canio og Silvio. - At jeg bedrer viste hvem personen var. - Det spændene fordi man levede næste ligesom dem. - Det gjorde at man viste lidt mere om operaen. - Man vidste hvordan de var. - Ingen ting. - Jeg forstod lidt mere. - Det gjorde det lidt nemmere. - Jeg viste noget mere om operaforestilling. - At så vest jeg at alle kune lide Nedda. - En beder oplevelse. - Så vidste jeg lidt mere om hvem det var. - Så hada jeg betragte det som en kedelig ting. - At men [man] veste vem de var også kan men fulle [følge] med i det.

8. Var der noget ved personerne, der overraskede dig? Hvis ja, hvad?

- Ja det var der. Jeg havde ikke regnet med af at personerne var så farlige over for hinanden. - Ja, jeg trode at tonio var canio fordi jeg troede at han skulle være en stor tyk mand. - Tonio var lidt anderledes end jeg havde forestillet mig det og Silvio var lidt mere sky. - Nej næsten ikke kun lige at jeg trode at Tonio var mere grim og dum mod Nedda. - Nej. Tonio var tykkere end jeg havde forestillet mig. - Nej ingen ting. - Ja jeg troede at han ikke var så ond. - Nej. - Nej. - Ja det var de forkerte der døde til slut. - Ja jeg trode at Silvio var anderledes. - Nej. - Det var der ikke. - Nej. - Nej. - Ja Tonio. - Jeg trolle [troede] at personerne var flotte.

9. Var der andre ting, der var anderledes, end du havde ventet? Hvis ja, hvad?

- Jeg havde ikke regnet med at at Nedda og Silvio blev dræbt. - Ja jeg trode at Silvio og Nedda ville få hinanden og at Canio døde. - Jeg havde ikke troet at både Nedda og Silvio døde og at de havde lidt nyt tøj på. - Nej ikke sådan helt fordi jeg havde tænkt at Nedda og Silvio vil stikke af sammen. - Ja, slutningen, at både Nedda og Silvio blev dræbt af Canio. - Ja Tonio tøj. - Ja slutningen. Jeg trode at Nedda og Silvio ville løbe væk sammen. - Slutningen. - Ikke rigtig. - Næda og Silvio blev dræbt. - Ja det var de forkerte der døde til slut. Jeg forstod ikke handlingen. - Ja sengen [scenen] var ikke som jeg trode. - Ja slutningen. - De tar dem såm har en dyb steme [stemme]. - Ja at Nedda og Silvio døde. - Ja at Canio slog Netta ihjel. - Ja Clvio [Silvio] han var sej. - Det var slutning.

10. Hvad gør det ved historien, at der kommer musik på?

- Nogen gange i historien blev der noget voldsomt musik men andre gange var det stille men musikken var uhykkelig. - Det gør historien mere spændende og det laver også forskellige stemninger. - Så kunne man se hvilken stemning de var i og man blev tit mere spændt. - Følelserne kommer bedre frem jeg har altid bedst kunnet lide sådan noget med musik. - Man kunne bedre følge med og der var også en god stemning. - At når der nogen der dør bliver man mere trist. - Det var mere spændene og der var mere stemning. - Følelserne kommer. - Mere spændene. - Ingen ting. - Den er sjovere. - Verer opera atgi [mere operaagtig]. - Det gør historien mere spændene. - det bliver spændene. - Maget beder og forståne. -

Så virker det mere virkeligt. - Maget lidt mere monder [munter] stemning. - Følelserne komme mer fram.

11. Hvad har du lært af at være med i projektet?

- Af at gå i tempo og af at stå mussetille. - At jeg er god til skuespil og at jeg godt kan lide at bestemme hvordan folk skal stå og sådan någet. - At opera ikke kun er sang men også teater. - Jeg har lært at opera ikke kun er noget hvor man skræler men teater. - At det ikke kun er sang. - At opera ikke bare er noget skræleri. - Jeg har lært at være ligesom Tonio. - At opera er sjovt. - Man synger ikke kun, men man laver også skuespil. - Måske let. - At der også er teater med i operaen. - Jeg har lært mer om opera. - At stå på en sene. - At det tar lang tid at lave opera. - At opera ikke kun er musik også en forestilling. - At det ikke kun er opera men også teater. - At det ikke er kedeli. Jeg troe det var kedeli.

12. Kunne du tænke dig at være med i sådan et operaprojekt igen?

- Ja. - Ja. - Måske. - Måske. - Ja. - Nej. - Ja. - Ja. - Nej. - Let. - Måske. - Ja. - Måske. - Nej. - Ja. - Ja!! - Ja. - Ja.

13. Her må du skrive andre ting, som du har tænkt på.

- Jeg tænkte også at det med at mig Line, og Isabella blev oplaget på bånd at det var lidt mærkeligt. - Vi blev entgyved [interviewet]. - Hvordan den slutningen endte

5.3.

HALD-KÆRBY SKOLE

1. Blev du glad, da du hørte, at din klasse skulle være med i operaprojektet?

- Ja. Fordi jeg vidste ikke noget om opera, og så er det spændende at lære noget nyt. - Ja. Det er sjovt at spille skuespil. - Nej. Jeg syntes det lød hæsligt! - Nej. Fordi jeg ikke troede at opera kunne lyde godt. - Ja lidt. Det var spændene. - Ja. Fordi det ville være sjovt at prøve noget nyt. - Ja. Fordi det lød godt som emne. - Ja. Det lød sjovt. - Ja. Det er noget nyt jeg ikke har prøvet før. - Nej. Fordi jeg ikke bryds mig om opera før jeg så forestillingen med Bajadser. - Nej. Jeg synes at de synger meget grimt. - Nej. Jeg troede det var kedelig. - Ja. Fordi det er sjovt at prøve noget nyt.

2. Hvad var godt ved at arbejde med rollerne i Bajadser før forestillingen i Musikhuset?

- Så vidste jeg mere om hvad er foregik på scenen. - Man viste hvem der skulle spille hvad. - At lave udtryk der viste hvordan vi havde det. - Man fandt ud af nogle ting om stykket. - Så kan man bedre kende dem. - Det sjovt at fomme ler på sine venner. - Man vidste hvem de er og hvordan de er. - Alle opgaverne det var sjove. - At man kente noget om personerne og hvad deres baggrund var. - At man kunne se hvem der var hvem. - At vi ved lidt om der før forestillingen. - Så kan man kende dem.

3. Hvilke øvelser var sjove?

- Dem med leret og skulptøren. - At se hvordan de så ud. - Hvor vi lavede glade og triste udtryk! - Man fandt ud af nogle ting om stykket. - Hvor man skulle være ler. - At fomme ler, og hver nogen andre mennesker. - Opvarmingsøvelser. - At forme hinanden i lere. -

Det med skulptøren hvor man skulle lege man var ler. - Der hvor man blev truket af tove. Og at lege skulptør og ler. - Skulptør og ler. - At være ler og at gå som personerne. - Gangmåden måden at være på.

4. Hvilke øvelser husker du som mindre sjove?

- Den med et punkt som man skulle kikke på og så gå der hen. - Ingen. - Da vi skulle øve en scene. - De var alle sammen sjove, der var bare nogle øvelser der var mærkelige. - Hvor man skulle være skulptør. - Det ved jeg ikke rigtig. - Ikke nogen. - De var alle sjove. - Jeg synes de allesammen var sjove. - Der hvor man skulle finde punkt og gå hentil det i forskellige nevouer. - Alle de andar [alle øvelse] undtagen dem med skultør og ler]. - Jeg syns at der hele var sjove. - Ingen. De var næsten lige sjove.

5. Hvad har du lært af at arbejde på den måde med din klasse?

- At opera er sjovt og at samarbejde. - At samarbejde. - Udtryk. Mange udtryk! - Ikke rigtig nogen. - Det ved jeg ikke. - Jeg har lært og være andre mennesker. - ? - Nej. - Det ved jeg ikke? - Samarbejde. - At opera ikke er så slemt som jeg trode. - Ingting. - ? - Samarbejde.

6. Har du været til en operaforestilling før?

- Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej.

7. Hvad gjorde det ved din oplevelse, at du har prøvet at være en af personerne i operaen?

- ? - Mere spennende. - Mere forstående. - Man forstod bedre hvad der skete. - Jeg ved mere om personen jeg var. - Det gjorde det sjovere. - At man bedre kunne forstå hvad der skete. - At man hved hvem mere om den person man var den de andre. - Nej. - Jeg syns at der er sjovet at se dem for man har jo hafet en tanker om personerne. - Det var spændene.

8. Var der noget ved personerne, der overraskede dig? Hvis ja, hvad?

- ? - Ja hvordan de spillede det. - Canio, Silvio og Nedda var yngre i mit hoved! - Nej. - Nej det var der ikke. - At Tonio havde gult tøj på. - Sådan som de så ud. - Nej. - Nej. - Nej.

9. Var der andre ting, der var anderledes, end du havde ventet? Hvis ja, hvad?

- ? - Ja sådan de så sådan ud. - Nej. - At Silvio og Nedda døde. - Nej det var der ikke. - Nej. - At Nedda og Silvio døde til sidst. - At Nedda og Silvio døde. - At hovedrollen døde. - Ja. Scenen.

10. Hvad gør det ved historien, at der kommer musik på?

- Det er meget godt. - ? - Mere livagtigt. - Rigtig meget! Det lyder flot og så ville det nok lyde lidt dumt hvis der ikke var musik til. - Det gør meget med spæningen synes jeg. - Den er mere spændende. - Mere spændene. - Det gør det meget bedre og at det passer. - Mere spænding. - ? - Mere spænding.

11. Hvad har du lært af at være med i projektet?

- Hvad opera er. - Samarbejde. - Opera er ikke så slemt. - En masse om opera. - Det hved jeg ikke. - At være andre mennesker. - At opera det er godt musik. - At det godt kan

betale sig at komme der ind. - Ingting. - At jeg troede at det larmede men det gjorde det ikke. - Hvad opera er.

12. Kunne du tænke dig at være med i sådan et operaprojekt igen?

- Ja. - Ja. - Jada! - Måske. - Ja. - Ja. - Ja. - Ja. - Ja. - Ja. - Nej. - Ja. - Ja.

13. Her må du skrive andre ting, som du har tænkt på.

- Da jeg kunne ville jeg hjem, da jeg gik ville jeg blive.

5.4.

MØRKE SKOLE

1. Blev du glad, da du hørte, at din klasse skulle være med i operaprojektet?

- Lidt. Fordi at det lød spændende, men sammen tid lidt kedeligt. - Nej. Jeg syntes ikke det lyder så godt. - Ja. Jeg syntes at det ville blive spændende! - Nej. Fordi det lød kedeligt og jeg hader opera. - Ja. Fordi det lød spændene. - Nej. Fordi jeg troede at det bare var nogen der skreg. - Nej. Jeg troede at det var rigtig højt. - Nej. Fordi jeg synes opera loder mega dårligt! - Nej. Jeg er ikke nei så glad for opera. - Nej. Fordi jeg synes ikke opera er så sjovt, det er kun sang. - Nej. Jeg syntes det lød kedeligt. - Nej. Fordi jeg syntes at opera er kedeligt. - Nej. Jeg tror det er kedeligt. - Nej. Fordi jeg troede det var dårligt men det var godt. - Nej ikke rigtig. Fordi jeg aldrig har været vil [vild] med opera. - Lidt. Jeg havde aldrig prøvet det så. - Ja. Fordi at vi kommer næsten aldrig ud og opleve noget så langt væk. Det lød også spændene. - Ja. Fordi jeg ikke har prøvet at høre det før. - Lidt. Jeg vidste ikke rigtig hvad det var, jeg troede det var hvor vi skulle lærer at "syngne" det. - Nej. Fordi at det lød kedeligt, og det var det også i starten. - Lidt. Det lyde da sjovt men opera lyde ikke så sjovt. - Nej. Fordi jeg hader opera.

2. Hvad var godt ved at arbejde med rollerne i Bajadser før forestillingen i Musikhuset?

- Så vidste man hvad det handlede om. - Vi vidste en masse om personerne, og at vi vidste hvad det handlede om ellers ville vi jo ikke forstå noget. - Man kunne forstå meget mere end hvis vi ikke kendte til den! - Vi lærte dem at kende og det var sjovt at løbe rundt og lege en anden. - Ja. Fordi så er man forberedt! Og så hved man hvem der har rollerne. - Man lærte mere om stykket. - Ved det ikke. - Ikke noget. - At man viste noget mere om det. - At man viste noget mere om det. - At vi skulde forstele os at vi var dem i Bajads. - Så kendte man noget af stykket og nogle af personerne. - Kedeligt. - At man kunne følge med. - At det var noget nyt. - At vi ikke skulle sige ned helle tiden. - Man følte at man var en skuespiller og levede sig ind i rollen. - Jeg synes ikke der var noget godt i det. - At man fik lov til at leve sig ind i rollerne. - Ikke noget. - Det var rigtig sjovt og hyggeligt, fordi Martin gøte det sjovt. - Ikke noget.

3. Hvilke øvelser var sjove?

- Ingen af dem. - At vi skulle forme hinanden efter en sætning. - Alle! - Ved ikke! - ? - Det ved jeg ikke kan ikke huske dem. - Ved det ikke. - Ikke nogen. - At spille Tonio. - At spille Tonio. - Da vi skulle formes som dem. - Ingen af dem var helt lidt sjove, men den bedste

6. Har du været til en operaforestilling før?

PIGER:

- Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Ja. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej.

DRENGE:

- Næ! - Nej. - Ja. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej! - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej. - Nej.

7. Hvad gjorde det ved din oplevelse, at du har prøvet at være en af personerne i operaen?

PIGER:

- Man kunne kende sin figur man var. - Det var underligt. - Jeg synes det var godt fordi man lærer personen at kende. - Det gjorde at jeg mere interesserede mig i hende om jeg nu havde forestillet mig at hun var sådan. - Det blev en overraskelse at se Peppe i virkeligheden det var en god oplevelse. - Det var godt at prøve og man kunne sammen line. - Det gjorde den beder. - Det gjorde det nemmere at forstå historien. - Man kunne se hvem det var. - Det var sjovt at se den person som man selv var. - Man tænkte mindre hvem var hvem. - Det føltes anderledes. - Det gjorde det at man syntes det er sjover. - Man så personerne på en anden måde og man hviste hvem de forskellig var. - Det var spændende at se hvordan personen var. - Det var spændende at se hvordan personen var. - Det var spændende at se hvordan personen var.

DRENGE:

- Jeg har været Canio. - Jeg kunne meget nemmere at leve sig ind i historien. - At man kunne forstå det bedre. - Jeg så ikke operaen. - Mærkeligt. - ... - Ragti meget. - Det ved jeg ikke. - Den gjorde det bedre! - Det er godt fordi så kan man bedre mærke deres følelser. - At man vidste meget om dem. - Ved ikke. - Jeg holdt jo med den person. - Jeg vidste sådan ved der var Silvio eller Nedda. - Det gjorde at jeg blev meget opmærksom på at Peppe ik var sådan som jeg troede. - Det var sjovt at se en man havde været. - Ja Silvio.

8. Var der noget ved personerne, der overraskede dig? Hvis ja, hvad?

PIGER:

- Ders tøj overraskede mig lidt. - Nej. - Nej. - Det der overraskede mig mest var at Silvio og Nedda døde til sidst. - Ja de var ikke som jeg havde forstillet mig. - Nej. - Nej. - Ja det overraskede mig at Nedda og Silvio døde. - At de kunne styger deres stemmer så godt. - Nej. - Nej der var ikke noget. - Ja jeg troede at Tonjo var mere puklerykket [puklerygget]. - Nej sådan set ikke. - Nej. - Nej.

DRENGE:

- Kun Tonio han var godt klædt ud heha! - Canio så ikke ud som jeg havde tænkt mig til. - Ved ikke rigtigt. - ... - Ja at han ikke har krumbøj. - At de kan huske alt det de siger. - Ja næsten alt. - Nej ikke rigtigt. - Ja at Nedda døde til sidst. - Nej. - Ja at Columbine havde sort hår. - Peppe overraskede, han gjorde ikke de samme som mig. - Jeg troede Nedda var blondine. - Nej. - Ja Peppe og Nedda så anderledes ud en jeg havde forventet. - Nej der var ikke noget. - Nej. - Nej.

12. Kunne du tænke dig at være med i sådan et operaprojekt igen?

PIGER:

- Ja. - Ja. - Ja. - Ja. - Ja. - Ja. - Måske. - Ja. - Ja. - Ja måske. - Nej. - Ja men ikke at se den. - ? - Ja. - Ja.

DRENGE:

- JaJa! - Ja! - Nej. - Ja. - Nej. - Måske. - Ja. - Nej. - Ved ikke! - Ja! - Nej. - Nej. - Nej. - Måske. - Ja. - Nej tak. - Måske. - Nej.

13. Hør må du skrive andre ting, som du har tænkt på.

PIGER:

- Hvorfor Nedda ikke bliver skilt med Canio. - Hvorfor Nedda ikke skilles med Canio. - Hved det ikke. - Der er ikke ander. - Ingenting. - Jeg synes ikke det var særlig inponerene. - Ingen ting.

DRENGE:

- Det har været et godt projektet tak. - Ikke noget specielt. - Søke en kedelig og høj opera. - Næsten alt. - Hved ikke! - Jeg har tænkt på at jeg måske gerne vil se opera igen. - Hvorfor slutningen er sårm. - Jeg har tænkt på hvordan det så ud i operaen. - Jeg har ikke tænkt på noget. - Jeg har ikke tænkt på noget. - Ingen ting?

9. Var der andre ting, der var anderledes, end du havde ventet? Hvis ja, hvad?

PIGER:

- Nej. - Ja at Nedda og Silvio døde. - Jeg troede at det var en mere gammel tid og jeg troede at Canio ikke dræbte Nedda og Silvio. - Ja at Nedda og Silvio døde. - Jeg havde regnet med at det var mere gamlet. - Ja næsten det hele. - Nej. - Nej. - Nej. - At Silvio og Nedda blev dræbt. - Nej. - Ja der var en ting og det var at Silvio og Nedda døde. - Ja jeg havde trodet at Nedda ... - Nej. - Nej. - Nej.

DRENGE:

- Den der scooter der kørte ind. - Ingen ting. - Jeg troede at det var længere. - ... - Ja det var ikke det samme som vi lavede. - Jeg troede ikk at en forstilling to så lang tid. - Ja at de kørte på knalert. - Næ kun slutningen. - Nej egentlig ikke! - Nej. - Nej. - Slutning var anderledes. - ... - Ja slutningen. - Nej ik noget. - Nej det syns jeg ikke. - Nej.

10. Hvad gør det ved historien, at der kommer musik på?

PIGER:

- Det gør den mere livlig. - Meget. - Det bliver nemmere at forstå hvornår det er alvorligt og hvornår det ikke er alvorligt. - Der er spænding og kærlighed og musikken hjælper med så man kan se hvad de føler. - Det gør den bedere. - Det er godt og blev beder. - Den gjorde den lidt beder. - Det bliver meget anderledes. - Den blev bedre. - Det gør den merer livli. - Den bliver værre synes jeg hvis de havde hvist det normalt ville det være bedre. - Den bliver dårlig. - Det olgglage [ødelagde] den. - Den blir bedre. - Mere spændende. - Mere spændende.

DRENGE:

- Det bliver et rigtig godt stykke selvom jeg er van til techno, pop og rock. Så lyder det rigtig godt. - Det bliver meget mere spændene. - Man hved bedre om det er trist eller glad. - ... - At det er mærkeligt at stå i rollen. - Måske beder. - Meget. - At det er mere spændene. - Det gør stykket lidt mere livagtigt. - Det gør at man også forkæler ørerne. - Det bliver mere spændene. - Ingenting. - Ikke ret meget. - Det ved jeg ikke. - At den måske blev mere spændene. - Det gør det sjovere - Den bliver mere spændene.

11. Hvad har du lært af at være med i projektet?

PIGER:

- At nogen ting kan værre sjover ind du tror. - Rigtig meget. - jeg har lært at leve mig ind i roller og at leve mig ind i følelser. - Hvem de forskellie var og hvem de kunne lide og ikke lide. - Jeg har lært at prøve at se hvordan andre har det. - At obar [opera] kan være sjovt. - Ingen ting. - At opera er meget højt. - ? - At nor man arbejder sammen er man gode til at spille operar. - Nej. - Ingenting. - At det er sjover at se stykket. - Noget om opera. - At være en anden person. - At være en anden person.

DRENGE:

- I don't no? - Det ved jeg ikke? - Det ved jeg ikke. - At opera er meget med følelser. - Noget om ombera [opera]. - Hvordan opera er. - At opr er sjovt. - Det ved jeg ikke. - At opera er bedre en mange tror. - Ved ikke. Lidt om opera. - Ved ikke. - Hvordan opera er. - Lidt om opera. - At opera måske er sjovere end man troede. - At man kan være mange. - Ikke noget.

Bilag 6

Spørgsmål til institutionerne

6.1. LMS's spørgsmål til formidlingsgruppen, DJO

6.2. Susanne Skovs spørgsmål til LMS

6.1.

LMS'S SPØRGSMALE TIL FORMIDLINGSGRUPPEN, DJO

Hvorfor lave operaformidling for børn?

Fordi børn ikke umiddelbart kommer i kontakt med opera i den ægte form (levende teater). Fordi operaen i sit udtryk kan forløse følelser, som kan udvikle menneskers oplevelsessevne. Fordi opera tilbyder børn, unge, voksne en kunstnerisk formuleret version af en virkelighedsopfattelse.

Hvem ønsker i at få i tale? (Målgruppe)

Alle : fra børn i 3 årsalderen over unge til voksne, der ikke kender operagenren eller har adgang til den.

Hvad vil i videregive til børn? Hvad ønsker i, at børnene skal lære?

At opleve operaens særlige karakter med hjerne og hjerte. At tage personlig stilling til oplevelsen af (opera)kunst
At der findes andre valg i livet end de mest nærliggende

Hvordan ser i operaformidling bedst udmøntet?

Igennem kvalitativt, interaktivt arbejde, f.eks. igennem undervisningsformer, som involverer børnene selvstændigt og kreativt i processen.
Ved at tage udgangspunkt i det enkelte barns konkrete møde med det autonome kunstneriske udtryk i musik/drama.

Hvad er jeres hidtidige erfaringer med operaformidling?

At børn og unge meget gerne vil nærme sig genren, når formidlingen gribes an på den rigtige måde.

At det er de voksnes (forældre, lærere, pædagoger)forbehold, som stiller sig i vejen frem for børnenes.

At der generelt er et stort behov for formidling, men meget små økonomiske ressourcer.

Hvad er visionen på længere sigt?

At kunne tilbyde operaformidling i hele landet

At forankre en stor del af formidlingen i lokale (undervisnings)institutioner og udbygge netværker til disse institutioner i hele landet.

Hvilke lærerkompetencer forudsætter operasamarbejdet med skolen?

Et godt pædagogisk/didaktisk niveau i forhold til at lade børnenes egen, personlige fortolkning af kunsten være i centrum.

Deltagelse i kursus, coaching og sparring i metoden musikdramatisk interpretation. Tid og interesse i at deltage i netværksarbejde.

Hvorfor er det relevant at indlede skoleprojekterne med introducerende lærerkurser?

Fordi der ikke indtil nu har været særligt fokus på denne type musikundervisning i læreruddannelsen.

Fordi effektiviteten ved anvendelse af metoden Musikdramatisk interpretation i undervisningen forudsætter en målrettet faglig kompetence som kombinerer musik og drama i den rette blanding, og altid med udgangspunkt i et specifikt (kunst)værk (kan være opera, anden musikdramatik, billedkunst, installation, dans, andet)

Hvad er i øvrigt vigtigt i kontakten med skoleverdenen?

Forståelse for skolernes kommunikationsveje

Forståelse for skolernes måde at indrette lærernes arbejdstid på.

Gode og opdaterede databaser

Hvilke samarbejdspartnere betragter I som en eksisterende del af jeres netværk?

LMS, Øvrige operainstitutioner i Danmark, ARoS, Kulturhus Århus, Konservatorierne, Musikinstituttet Århus Universitet, Institut for Dramaturgi, Filurør, Nordisk Netværk for Operaproducenter for børn og Unge, Reseo, ISIM, Skoler i Århus Amt, et udvalg af gymnasier og seminarier, Teaterforeninger, Aalborg Operafestival, Musikformidling.dk m.mange fl. (Jyske Bank)

Har I nye potentielle samarbejdspartnere i kikkerten?

Udbygning af samarbejde med seminarier og gymnasier

Flere skoler.

I hvilken grad har I operaledelsens støtte til formidlingsarbejdet?

I høj grad på det principielle/strategiske – af nød i mindre grad på det økonomiske.

Ret frie hænder i udviklingen af området

Hvad er jeres ressourcemæssige forudsætninger (økonomi, personale, tid, uddannelse, andre kvalifikationer..)?

Ressourcerne er i praksis små både m.h.t. penge og personale. Er p.t. 2 fastansatte medarbejdere på området, hvoraf den ene også har et andet meget stort arbejdsområde. Men vi prioriterer området meget højt alligevel.

Uddannelsesmæssigt dækker vi både det pædagogiske (cand.mag./tidligere gymnasielærer) musikpædagog (sang hovedfag) og det kunstneriske (udøvende sanger/korproducent.)

Har desuden mangeårig erfaring med at producere, skrive og spille operaproduktioner for børn og unge.

Desuden stor korerfaring.

6.2.

SUSANNE SKOVSPØRGSMALE TIL LMS

Evaluerings af institutionernes rolle i pilotprojektet mellem Den Jyske Opera og musiklærere i Århus Amt december-januar 2005/06

(Formålet med evalueringen af pilotprojektet er dels at synliggøre det meningsfyldte og problematiske i samarbejdet mellem Den Jyske Opera og musiklærerne i folkeskolen gennem et konkret projekt, dels at tilvejebringe en øget indsigt i de forskellige arbejdsområder, der er forbundet med projektets processer. Besvarelsen af nedenstående er derfor ikke et ønske om en tilfredshedsundersøgelse, men et behov for kortlægning af områder, der bør kvalificeres i fremtidige projekter.)

Følgende spørgsmål tjener til at synliggøre indhold og præmisser for samarbejdet mellem Den Jyske Opera og LMS – Levende Musik i Skolen.

Hvad er LMS' rolle i projekter af denne art?

- Vidensformidling
- Erfaringsopsamling
- Netværksdannelse
- Fremme kvalificerede tiltag

Hvad har LMS bidraget med i det samlede projekt?

Dokumentation i form af film og fotos, evaluering, sparring af lærere, erfaringsopsamling, artikelskrivning.

Hvorfor støtter LMS projekter af denne art?

Ønsker at

- fremme gode kmp-projekter
- fremme forsøgsvirksomhed og innovation
- sikre at erfaringer opsamles

Hvilke ressourcer kan I byde ind med?

- Viden
- Arbejdskraft
- Sparring
- Økonomi

Hvorfor mener I, at netop LMS er kompetent til at løse denne opgave?

Pga.:

- Stor erfaring
- Mange kontakter
- Vores viden efterspørges af mange, og vi har mulighed for at formidle den.
- Har bevilling hertil.

Hvad er jeres forudsætninger for at gå ind i det arbejde, der har med børns musikalske læring at gøre?

Aktiv deltagelse i

- kmp-projekter
- kurser
- konferencer
- netværk
- studierejser

Hvordan kvalificerer I jer til at blive bedre?

- Aktiv deltagelse i forskelligartede kmp-projekter
- Vidensdeling

NB.

Kmp = kreative musikalske processer

Susanne Skov
Adjunkt i musik
N. Zahles seminarium
Linnésgade 2
1361 København K
ssk@nzs.dk

Bilag 7

Artikel af Kirsten Kragtig Pedersen og Steen Christensen

Opera i musikundervisningen

I november 2005 var vi på kursus i operaformidling arrangeret af formidlingsafdelingen for børn og unge under Den Jyske Opera. Formidlingsmedarbejderne havde inviteret den tyske dramapædagog og instruktør Markus Kosuch til at komme at undervise i musikdramatisk interpretation. Her blev vi introduceret til en - for os - ny metode at arbejde med en konkret opera på, i dette tilfælde *La Bohème*. Vi skulle arbejde med de store følelser, relationerne mellem figurerne og stemningerne, men uden at have fokus på handlingen i operaen. Når vi ellers har undervist i opera eller anden form for klassisk musik i klasserne, har vi sædvanligvis taget udgangspunkt i selve historien/handlingen, så for os var det en helt ny indgangsvinkel. De øvelser, vi kom igennem på kurset, gav os et så indgående kendskab til personerne i historien, at det var en enestående oplevelse at se operaen bagefter - vi havde jo netop hver især været Mimi, Rodolfo, Marcello osv.

På baggrund af erfaringerne med introduktionsforløbet til *La Bohème* udarbejdede Den Jyske Operas formidlingsfolk sammen med Markus Kosuch et tilsvarende materiale rettet mod børn - denne gang til operaen *Bajadser*, som var på Den Jyske Operas program i januar.

Forløbet i klasserne

På 5. klasses trin har vi i alt 45 børn fordelt på 2 klasser. Vi valgte at dele eleverne i et dreng- og et pigehold, for at "hormonerne" ikke skulle gribe forstyrrende ind. Især er pigerne på årgangen meget sårbare i forhold til drengenes tilstedeværelse. Elevgruppen er i forvejen vant til at arbejde på dreng-/pigehold i mange af timene. Denne form fungerer godt.

Vi underviser eleverne i stort set alle fag og kender dem derfor rigtig godt. Eleverne havde ingen særlige forudsætninger for at arbejde med og forstå opera. Det er kendetegnende for årgangen, at mange skift i undervisningen skaber uro. Derfor var vi meget spændte på, hvordan eleverne tog imod denne arbejds metode, fordi der er mange skift i et modul. Vi glædede os meget til at præsentere forløbet for eleverne, fordi vi selv havde haft en rigtig god og lærerig oplevelse på både på kurset og i forbindelse med operaforestillingen.

Forløbet strakte sig over 5 moduler á en dobbeltlektion.

Eleverne tog virkelig godt imod denne undervisning og gik ind i rollerne og øvelserne med stor entusiasme.

For mange af eleverne i 5. klasse var teksten derimod forstyrrende - og lidt svær at læse. Derfor valgte de den fra og fulgte -uden besvær- handlingen på scenen. Det vidner om, at introduktionsforløbet øger elevernes oplevelsespotentiale i forhold til den konkrete opera.

- Og måske også til opera i almindelighed?

Kirsten Kragtig Pedersen og Steen Christensen

En vigtig del af metoden er, at læreren ved eksempler viser, hvad eleverne skal, lige som de også selv skal vise og ikke snakke om fx deres roller.

Vi opdagede hurtigt, at henholdsvis drengene og pigerne lærer i forskellige tempi, og at de hæfter sig ved nogle forskellige ting. Drengene havde i højere end pigerne grad brug for at få forklaret og se eksempler på det, de efterfølgende skulle gøre. De fik derved nogle idéer til, hvordan man fx viser en følelse, samtidig med at de også kunne se en mening med det. Pigerne derimod gjorde bare det, de skulle, uden at stille mange spørgsmål til det. Til gengæld var de hurtigere til at leve sig ind i rollerne og forstå relationerne mellem figurerne. For pigerne blev operaen kompliceret af, at der var to fortællelag, idet personerne også indgik i en Commedia dell'Arte-trup. Strukturen forvred dem, og de forstod ikke personernes dobbelte roller. Drengene accepterede det forhold uden at stille spørgsmål, de havde med det samme fanget dette indhold, men var derimod langsommere til at integrere rollerne og forstå relationerne.

Undervejs i og efter hvert modul var der refleksionsrunder, som var en væsentlig del af forløbet. Tidsmæssigt fyldte refleksionen ikke ret meget i modulet, men både for eleverne og for os var den af stor betydning. Ofte bestod den af ganske få ord, hvilket gjorde den meget skarp. Alle eleverne skulle være deltagende i denne del og blev dermed tvunget til at forholde sig til dramaet i operaen og til deres personlige oplevelser i forbindelse med øvelserne. Det var også der, vi for alvor fik indblik i, hvor meget eller hvor lidt de var med på den. Vi blev ofte ret imponerede over, hvor godt de var inde i rollerne. Efterhånden som forløbet udviklede sig, vidste de meget mere om relationerne, end vi gjorde, fordi de havde internaliseret rollerne. Det havde vi lærere ikke, da vi denne gang stod på sidelinjen som instruktører i en opera, vi ikke selv havde "arbejdet os ind i".

Til hvert modul var der forestået nogle opvarmningsøvelser, som varierede alt efter, hvad modulets øvrige aktiviteter indeholdt.

Eleverne skulle bygge skulpturer med hinanden, der skulle illustrere følelser, stemninger og forholdet mellem personerne. De skulle også være en rolle fra operaen, som de selv udviklede og gav liv, efterhånden som vi nåede frem i forløbet. Så de identificerede sig hver især med en bestemt rolle og skulle selv skabe historien omkring deres figur på det spæde grundlag, de fik fra os.

Hvert enkelt modul var så godt sammensat, at det var trygt for elever - og lærere - at kaste sig ud i. Det var ikke på noget tidspunkt farligt at "være den", selvom det både inkluderede svære strofer, gakkede gangarter og oprædten generelt.

I virkeligheden endte de med at være mere rustede til at se operaen end os lærere, for vi havde ikke selv været i rollerne. Og netop det er et spændende forhold!

Vi havde inviteret 6 elever fra 8.-9. klasses musikvalghold med ind at se forestillingen. De havde ikke været igennem samme introduktionsforløb, men havde kort hørt om hovedpersonernes relationer og om Commedia dell'Arte-formen. Efter forestillingen kunne vi konstatere, at de havde en helt anden oplevelse af operaen end 5. klasse. De fokuserede meget på "overteksterne", hvilket betød at det musikalske blev sekundært. De havde svært ved at frigøre sig af "tekstningen" og "overgav" sig til handlingen på scenen.

Bilag 8

Nyhedsbrev af Kirsten Andkjær Pedersen

Kan børn tale opera?

Da jeg kom, ville jeg hjem. Da jeg gik, ville jeg blive.

Den Jyske Operas formidlingsarbejdere gennemførte i december-januar 2005/06 et pilotprojekt henvendt til elever i 5. klasse og deres musiklærere. 5 klasser medvirkede i projektet og arbejdede kreativt med rollerne i operaen *Bajadser* som forberedelse til at overvære forestillingen i Musikhuset Århus. LMS har fulgt og støttet projektet.

Hvorfor operaprojekt for børn?

I operakredse er der stigende bekymring over, at kendskabet til operagenren bliver mindre og mindre. En af forklaringerne er efter DJO's formidlingsarbejders opfattelse manglen på kvalificerede formidlingsmetoder og samarbejdsrelationer mellem de professionelle institutioner og undervisere på skoler og gymnasier. Af den grund besluttede man fra DJO's side at formulere et pilotprojekt, som skulle introducere en metode til at anvende opera i grundskolens undervisning i fagene musik, drama og billedkunst. Formålet var at give deltagerne mulighed for sammen at skabe musikalsk-dramatiske kerneoplevelser, som i indhold, kvalitet og oprindelse ligner dem, man får, når man oplever opera.

Forløb

Projektet indledtes med tre dages lærerkursus under ledelse af instruktør og dramapædagog Markus Kosuch. Her stiftede lærerne bekendtskab med metoden *Musikdramatisk Interpretation*, udviklet af Kosuch i Stuttgart og Odenburg i Tyskland. Lærerne blev inddraget aktivt i at bruge komponenter fra en eksisterende opera - i dette tilfælde *La Bohème* - med det formål at generere viden og nysgerrighed over for operaen på en legende og ligetil måde. Kurset rundedes af med, at lærerne overværede DJO's opsætning af *La Bohème*. Her var det genkendelsens glæde og aha-oplevelser, der var nøgleordene.

Lærerne skulle derpå afprøve metoden med deres elever ude på skolerne, nu med udgangspunkt i operaen *Bajadser*.

Læringsmål

På spørgsmålet om, hvad lærerne forventede, børnene skulle lære, svarede Ingeborg Kjær Hansen, Korsholm Skole: *De skal lære sig selv og operaen og genren bedre at kende. Blive bedre til at kaste sig ud i noget, de ikke ved, hvad er, at kunne sætte sig ind i andre menneskers følelser og reaktioner, have det sjovt samtidig med at de lærer og udvikler sig. Styrke sammenhold i klassen, have en god fælles oplevelse.* Kirsten Kragtig

Pedersen og Steen Christensen, Præstemarkskolen, udtalte: Vi forventer, at de får et "læt" forhold (ejerskab) til Bajadsere. At de oplever sig selv som en del af stykket og musikken som fortællende.

LMS overværede undervisningen på skolerne og oplevede musiktimer, hvor overskriften var entusiasme, arbejdsiver og engagement. Eleverne lagde krop og sjæl i de musikdramatiske øvelser, og lærerne fandt udfordring og tilfredsstillelse i at kunne lede eleverne forsvarligt ind i nye, ukendte musikalske rum. Også forældrene mærkede børnenes begejstring: Hold da op, hvor går Jonathan meget op i der opera! (Korsholm Skole)

Har forløbet indfriet forventningerne?

Hos lærerne?

Kirsten Kragssig Pedersen og Steen Christensen, Præstemarkskolen, om forløbet i 5. klasse:

- De (børnene) har været i rollerne, de har mærket de store, dramatiske følelser og en stor genkendelighed til figurene... vi tror, at vi har vakt en nysgerrighed og skabt en åbning for noget ukendt. .... Set i forhold til musikfagets mål har vores elever oplevet "at lytte åbent og opmærksomt til indspillet og fremført musik" og "udtrykke deres oplevelse af musik i ord, billeder og bevægelse" (Musikforståelse)
Som lærere har vi lært nogle gode måder at arbejde på, som vi mener også kan overføres til dansk...

Ingeborg Hansen, Korsholm Skole om 4.A:

- Børnene har lært, at opera er en oplevelse og en indlevelse værd. Ordet opera er blevet et positivt og kendt ord, som fremover vil gøre dem nysgerrige i stedet for afstandtagende.

Om eleverne?

Eleverne oplevede, at det var godt at arbejde med Bajadsere før forestillingen, fordi
- Vi vidste en masse om personerne, og vi vidste, hvad det handlede om. Ellers ville vi jo ikke forstå noget.
- Man fik lov til at leve sig ind i rollerne
- Det var sjovt at se en, man havde været
- Jeg forstod, hvorfor han opførte sig sådan.
- Jeg holdt jo med den person

Da jeg kom, ville jeg hjem. Da jeg gik, ville jeg blive. (L. Lotte S. Vinther 5. kl., Hald Kærby Skole). Sådan oplevede pigen det, da hun med sin klasse overværede Bajadsere i Musikhuset Århus. Skepsis forvandlede til begejstring. Betragter man udsagnet på et mere overordnet plan, beskriver det også den udvikling, som de fleste af eleverne gennemgik i forløbet. Det fremgår af nedenstående svar på spørgsmålet: Hvad har du lært?

- At opera er god musik
- At opera ikke bare er sang, men også skuespil.
- At samarbejde
- At stille mig op foran de andre
- At leve mig ind i roller og at leve mig ind i følelser.
- At selv om det lyder kedeligt, så kan det være sjovt

Man må konkludere, at børn godt kan tåle opera, og at Markus Kosuchs *Musikdramatisk Interpretation* er en overordentlig brugbar metode til at introducere børn hertil. Den erfaring må komme andre børn til gode!

Projektet er gennemført med økonomisk støtte fra Tipsmidlerne og LMS.

Bilag 9

Evalueringsskema med lærerne 16/03/06

(Mødereferat udfærdiget af Birgitte Holt Nielsen)

Lærer : Martin Bay Rasmussen
Skole : Mørke Skole
Klasse : 6. klasse

Egne forventninger:

Bredere kendskab til genren – tilgængelighed – metode i at undervise i opera.
At få åbnet egne øjne og ører.

Elevers forventninger:

Eleverne forventede at de skulle synge og lytte til opera.
Forventede en masse snak + lærer-sang (ikke positiv forventning!)

Kun 1 havde positive forventninger.

Efter Kurset:

Lærer:

Falte sig godt klædt på – efter kurset – men svært at få fundet balancen imellem opvarmningsdelen og værkdelen. Kom til at bruge for meget tid på opvarmningen. Mistede selv lidt modet og det medførte, at eleverne mistede modet. Blev svært at vise for – kom til at forklare for meget.
Eleverne lukkede i forhold til at skulle agere – give slip

Elever:

Svært at sætte konkrete ord på hvad eleverne havde lært.
Men de blev gode til at lytte til musikken, en egenskab der udviklede sig i løbet af forløbet.

Eget udbytte

Lært om de musikalske teknikker for at udtrykke sig i operaen.
Metode til at undervise
Metode til at udvikle eget materiale.

Kommentar

Der var fra starten stor modstand i klassen, som er en svær klasse generelt. 6. klasse er en svær målgruppe, der er et stort gruppepres. Forløb med 5. klasse bedre – de var mere åbne overfor dramatik og sang

Materialet var dækkende.

Fremtidsønsker:

Kursus med ny opera.
Mellemtid arbejde med didaktikken/pædagogikken i forhold til elevernes indstilling.
Evt. kombinere børnenes musik med opera – hiphop-opera.

Lærer : Erik Søndergaard -
Skole : Hald-Kærby Skole
Klasse : 5. klasse

Egne forventninger:

Teoretisk kursus (musikkendskab)
Glædeligt overrasket over det praktiske – selv om det er lidt svært
Fik overskredet nogle personlige grænser.

Elevernes forventninger

Fejl at have kaldt forløbet "opera", da det blev præsenteret for eleverne. Det udløste fra starten negative forventninger – men eleverne blev

Glædeligt overraskede over at det var så praktisk og legende.

Syntes, at det var sjovt at lave øvelserne.
Nåede ikke helt igennem alle moduler, nåede ikke slutningen, men tog en snak om det på klassen uden at afsløre detaljerne.
Det gav et kæmpe sug, i børnene, da de oplevede slutningen – en stjernestund.

Lærere/udbytte/Elevudbytte

Lærer + elever samme udbytte.
Fik stiftet bekendtskab med en ukendt genre.
Åbnet sindet for operaens verden.
Ikke klar til at selv at overføre til andre operaer, men ville kunne ud fra et materiale i stil med Bajadsere-materialet.

Mangel:

Svært at skaffe rekvisitter på skolen
En svær komponent at arbejde med "teater i teatret"-dimensionen, det var i den retning mere kompliceret end Bohème.

Fremtidsønsker

Gerne med i kommende projekter, men ikke nødvendigvis på kursus

Lærer : Kirsten Kragssig Pedersen; og Steen Christensen
Skole : Præstemarkskolen
Klasse : 5. a + b

Egne forventninger:

Forventet at skulle synge mere – og var lidt spændt på dette
Men forløbet lægger op til at det er "ufarligt" at synge.

Elevernes forventninger:

Lærerne gav ikke plads til at lufte negative forventninger
Gav ikke eleverne forberedelse – gik lige på.
Ingen vurderinger, men oplevelse (godt .....
Nåede hvert modul 2 gange – børnene delt op i drenge- og pigehold
Forskæl i måden at lære på F. eks. forstod drengene forstod teater i teatret straks
Det var sværere for pigerne. Andre ting var det omvendt med.

Udbytte

Eleverne:
Godt rustet til at opleve opera
Genkendelsesoplevelsen fyldte mest – fremfor vurdering af forestillingen.
Lært indlevelse – og at formulere det.
Refleksionerne har været højt vægtet
Udviklet lytteevnen.

Lærerne:

Lyst til at bruge metode på andre områder (f.eks. øvelsen med stillbillede)
Lært meget af refleksionsmetoderne, som fungerede virkelig godt
God opvarmning.

Mangel:

I Materialet Nedda – Canio samtale- oplæg forkert beskrevet.

Tværfaglighed ville kræve et længere forløb – mere faglighed.
For nogle elever kunne det være en fordel at kunne læse mere om forestillingen.

Fremtidsønsker:

Opfølgningskursus på metoden.
Materiale afprøvning

Alle deltagere : Fælles ideer til fremtiden

"Værktøjskasser" med rekvisitter/kostumer til udlån
Hjælp til kostumer (skabeloner, tegninger, ideer)
Tværfaglighedskatalog.
Nyt kursus med en anden opera
Dramaindholdet - gør rede for drama"kravene" – uden at det skal virke afskrækkende !
Filmstump/billeder/fysbilleder af noget der relaterer sig til værket., perioden, opera.